

Hagee Stichting
Pensioenfonds

Jaarverslag 2019

Inhoudsopgave

<i>Bestuursverslag</i>	4
Samenvatting	4
Kerncijfers	5
Profiel	6
Financiële ontwikkelingen	8
Wet- en regelgeving.....	16
Bestuur	17
Risicomanagement	19
Technische Analyse.....	29
Vermogensbeheer	30
Vooruitblik 2020.....	35
Verantwoording & Toezicht	38
<i>Jaarrekening</i>	44
Balans per 31 december 2019.....	45
Staat van baten en lasten over 2019.....	46
Kasstroomoverzicht 2019	47
Toelichting op de balans en staat van baten en lasten	48
Gebeurtenissen na balansdatum	81
Bestemming van het resultaat	81
<i>Overige gegevens</i>	82
Uitvoeringsovereenkomst	82
Actuariële verklaring	83
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	85
Bijlage 1: Personalía	89
Bijlage 2: Trefwoorden en begrippen	93

Bestuursverslag

Samenvatting

Terugkijkend op 2019 zien we een uitstekend resultaat op de beleggingen, alle beleggingscategorieën hebben een hoog rendement laten zien. De oorzaak van het rendement op de categorie vastrentende waarden was een sterke daling van de rente. Door deze ontwikkeling in de rente zijn ook de verplichtingen sterk gestegen. Per saldo vertoont de dekkingsgraad een lichte stijging ten opzichte van het voorgaande jaar maar is de beleidsdekkingsgraad gedaald.

De beleidsdekkingsgraad per oktober was voldoende om met ingang van 1 januari 2020 een toeslag toe te kennen van 0,55%. Het was niet mogelijk om de prijsstijging geheel te compenseren, de achterstand ten opzichte van de inflatie is verder opgelopen. Door het toekennen van een gedeeltelijke toeslag heeft het fonds wederom niet kunnen voldoen aan haar ambitie om een zo hoog mogelijke toeslag toe te kennen.

In 2019 is voortgang geboekt bij de implementatie van de resultaten van de Asset & Liability management studie uit het voorgaande jaar. Met het oog op de gematigde verwachtingen zal in kleine stappen worden toegewerkt naar een strategische assetmix met 50% zakelijke- en 50% vastrentende waarden.

De website is uitgebreid met een pensioenplanner. De planner biedt voor deelnemers de mogelijkheid om zelf de gevolgen van het flexibel opnemen van pensioen door te rekenen.

Met ingang 2019 hoeft voor de waardeoverdracht van kleine pensioenen geen aanvraag meer te worden ingediend. Deze waardeoverdrachten worden automatisch geëffectueerd. Ook wordt er aan de deelnemers geen akkoord meer gevraagd. Op deze wijze blijven de ingelegde premies tegemoet komen aan het doel, het verwerven van pensioen.

Begin 2020 is een wereldwijde pandemie uitgebroken. Als gevolg daarvan is de economische activiteit in verschillende sectoren sterk gekrompen. Ook de financiële positie van het fonds is sterk aangetast. Bij het opstellen van het verslag lijkt de pandemie onder controle en worden economische activiteiten voorzichtig weer opgestart. De onzekerheid blijft echter groot.

Kerncijfers

(bedragen in eenheden van € 1.000,-)	2019	2018	2017	2016	2015
Aantal werkgevers	4	4	5	3	3
Aantal verzekerden					
Actieve deelnemers	2.299	2.263	2.168	2.057	2.068
Gewezen deelnemers ('slapers')	1.532	1.431	1.368	1.326	1.297
Gepensioneerden	1.497	1.496	1.465	1.431	1.403
Totaal	5.328	5.190	5.001	4.814	4.768
Pensioenuitvoering					
Zuivere Kostendekkende premie	18.915	18.616	19.397	16.319	13.633
Gedempte kostendekkende premie	18.701	18.855	16.953	13.594	12.858
Dotatie/ onttrekking premiedepot	-	-1.749	-1.737	287	441
Feitelijke premie	18.523	16.946	15.081	13.881	13.299
Premiepercentage	33,60%	33,60%	31,60%	31,60%	31,60%
Kosten vermogensbeheer in % van gemiddeld belegd vermogen	0,57%	0,59%	0,52%	0,37%	0,51%
Transactiekosten in % van gemiddeld belegd vermogen ^[1]	0,07%	0,12%	0,02%	-	-
Pensioenuitvoeringskosten	794	764	642	630	689
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer (x € 1)	210	204	177	181	199
Uitkeringen	11.938	11.611	11.009	10.800	10.503
Toeslagverlening					
Toeslagen per 1 januari volgend op boekjaar	0,55%	1,13%	0,50%	0,00%	0,25%
Vermogen en solvabiliteit					
Aanwezig eigen vermogen	75.466	49.174	71.820	52.394	51.291
Minimaal Vereist Eigen Vermogen	22.637	19.218	18.147	18.498	16.770
Vereist eigen vermogen	104.938	88.007	81.413	82.908	85.357
Voorziening Pensioenverplichtingen	537.673	457.319	432.072	430.188	389.999
Dekkingsgraad ^[2]	114,0%	110,8%	116,2%	111,4%	112,4%
Beleidsdekkingsgraad	112,0%	116,3%	115,4%	107,5%	114,4%
Rentetermijnstructuur (gemiddelde rente)	0,75%	1,40%	1,52%	1,34%	1,69%
Beleggingen					
Vastgoedbeleggingen	55.202	45.841	45.980	43.649	26.736
Aandelen	209.000	153.038	162.614	157.422	151.022
Vastrentende waarden	342.478	302.685	293.488	277.584	257.419
Totaal beleggingen	606.680	501.565	502.082	478.655	435.177
Beleggingsopbrengsten	99.734	-5.266	16.664	38.303	8.894
Beleggingsrendement totale portefeuille	19,7%	-1,0%	3,5%	8,8%	2,5%
Benchmarkrendement portefeuille in %	19,9%	-0,6%	2,8%	9,9%	2,0%

[1] Over de jaren voor 2017 zijn onvoldoende gegevens beschikbaar voor een schatting.

[2] Het vermogen en de dekkingsgraad worden gerapporteerd exclusief de middelen in het premiedepot.

Profiel

Hagee Stichting, statutair gevestigd te Amstelveen is opgericht op 28 maart 1933. De stichting is ingeschreven bij het stichtingenregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 41199361. De statuten zijn laatstelijk gewijzigd op 29 september 2014.

Het pensioenfonds is een ondernemingspensioenfonds. Werknemers van de aangesloten werkgevers bouwen een aanspraak op pensioen op, gebaseerd op een voorwaardelijk geïndexeerde middelloon regeling (Collectieve Defined Contribution of CDC-regeling). Daarnaast kent het fonds een regeling voor arbeidsongeschiktheid en overlijden. Het fonds is aangesloten bij de Pensioenfederatie.

Het fonds is verantwoordelijk voor een goede uitvoering van de pensioenregelingen voor actieve deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden in overeenstemming met de missie en visie van het fonds en bestaande wet- en regelgeving. Het pensioenfonds geeft uitvoering aan het pensioenreglement zoals overeengekomen met de aangesloten ondernemingen. Deze uitvoering bestaat uit het beleggen van het beschikbare vermogen, het doen van uitkeringen en het informeren van belanghebbenden.

Met de aangesloten werkgevers is een uitvoeringsovereenkomst afgesloten. In deze overeenkomst zijn de afspraken met betrekking tot de financiering en uitvoering van de regeling opgenomen. De looptijd van de overeenkomst is 5 jaar en expireert op 31 december 2021. In deze periode geldt een vaste premie.

De rechten en plichten van de bij het pensioenfonds aangesloten werkgevers staan beschreven in de statuten en het pensioenreglement van het pensioenfonds.

Missie, Visie & Strategie

De belangen van de deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden staan centraal bij de bepaling en uitvoering van het beleid door het bestuur van Hagee. Die belangen heeft het bestuur vastgelegd in de missie van het fonds. De missie is als volgt vastgesteld:

Missie

Hagee voert de afgesproken pensioenregeling voor de huidige en voormalige werknemers van de aangesloten ondernemingen uit op een betrouwbare, transparante, professionele en kostenefficiënte wijze.

Visie

Over 5 jaar:

- zijn de aangesloten werkgevers financieel gezonde ondernemingen die gestaag doorgroeien;
- onderkennen de werkgevers nog steeds de toegevoegde waarde van een ondernemingspensioenfonds;
- reflecteert de samenstelling van het bestuur de betrokkenheid van werkgevers bij haar werknemers, met andere woorden is het bestuur paritair samengesteld;
- is Hagee Stichting een financieel gezond fonds dat in staat is (zo mogelijk volledige) toeslagen toe te kennen;
- hebben deelnemers een realistisch beeld van hun pensioen.

Strategie

Communicatie

Het fonds communiceert tijdig en duidelijk naar de belanghebbenden. Het bestuur voert een beleggingsbeleid dat is gebaseerd op een afgewogen risico/rendementsverhouding. De verhouding tussen risico en rendement wordt afgeleid van de risicohouding van de deelnemers. De risicohouding wordt periodiek afgestemd met de deelnemers, voor het laatst in 2018. Ontwikkelingen van de risico- rendementsverhouding wordt gemonitord en zo nodig wordt tactisch beleid gevoerd.

Beleggingen

Het bestuur voert een beleggingsbeleid dat is gebaseerd op een afgewogen risico/rendementsverhouding. Daarbij houdt het fonds het evenwicht tussen de belangen van deelnemers en gepensioneerden in beeld. Het vermogensbeheer wordt uitbesteed. Hierop voert het bestuur een strakke regie.

Governance

Om blijvend te kunnen voldoen aan de geschiktheidseisen moeten de bestuursleden een programma van permanente educatie volgen. Hagee bevordert op actieve wijze de diversiteit in samenstelling van het bestuur. Hagee benadert potentiële kandidaten actief.

Beleidsontwikkelingen

In 2018 is de Asset & Liability Management studie afgerond en heeft het bestuur besloten om het risicoprofiel van het fonds te vergroten. Dit uit zich in een groter aandeel van de zakelijke waarden in de portefeuille ten koste van het deel van de vastrentende portefeuille. De vergroting van het risicoprofiel wordt beperkt door de verhoging van de afdekking van het renterisico en door een groter deel van het valutarisico af te dekken.

Omdat het fonds nog in herstel verkeert kan het risicoprofiel niet worden vergroot. Echter bij de invoering van het Nieuw Financieel Toetsingskader hebben fondsen de mogelijkheid gekregen om het risicoprofiel eenmalig te vergroten. Het fonds maakt van deze gelegenheid gebruik en heeft dit gemeld bij De Nederlandsche Bank. De Nederlandsche Bank heeft aangegeven geen bezwaar te hebben.

De uitvoering van het beleid heeft het bestuur afhankelijk gesteld van de ontwikkelingen op de financiële markten.

De communicatiecommissie is versterkt met een nieuwe voorzitter en een nieuw lid. Als eerste actie heeft de commissie het communicatieplan vernieuwd. Een tweetal punten uit het plan zijn in het verslagjaar gerealiseerd. In de eerste plaats hebben alle deelnemers en gepensioneerden toegang gekregen tot “mijn Hagee”. Ten tweede is site uitgebreid met de mogelijkheid om de verschillende flexibiliseringsmogelijkheden zelf door te rekenen met de pensioenplanner.

Het bestuur spreekt regelmatig over de toekomstbestendigheid en verandervermogen van het fonds. Mede vanuit dat perspectief worden de ontwikkelingen met betrekking tot het pensioenakkoord nauwgezet gevolgd. Vanuit de financiële positie gezien staat het fonds er relatief goed voor. Ook met ingang van 1 januari 2020 worden de (opgebouwde) pensioen weer met een toeslag verhoogd. Helaas was het fonds niet in staat om een volledige toeslag toe te kennen waardoor de koopkracht van deelnemers en gepensioneerden is aangetast. Het blijft een punt van zorg dat de toeslagrealisatie achterblijft bij de ambitie.

Met ingang januari 2019 is de IORP II wetgeving van kracht geworden. De implementatie van de wetgeving is nog niet afgerond. Ultimo het verslagjaar moesten de sleutelfunctiehouders risico en interne audit nog aangemeld worden bij De Nederlandsche Bank.

In 2019 is de Wet waardeoverdracht kleine pensioenen geïmplementeerd. Op grond van deze wet kan het fonds besluiten hele kleine pensioenen (minder dan € 2 per jaar) te laten vervallen. Het bestuur heeft besloten van

deze mogelijkheid gebruik te maken. Op grond hiervan is het pensioen van 1 deelnemer komen te vervallen. Verder heeft het bestuur besloten mee te werken om uitgaande kleine pensioen over te dragen aan het nieuwe fonds van de deelnemer.

Om pensioenaanspraken te kunnen toekennen of uitkeringen te kunnen doen is het noodzakelijk dat het fonds persoonsgegevens verzameld. Deze gegevens worden verzameld en verwerkt op het pensioenbureau van Technische Unie. Ten behoeve hiervan is een verwerkersovereenkomst met Technische Unie afgesloten. Het pensioenbureau verwerkt alleen die gegevens die noodzakelijk zijn voor de doeleinden waarvoor zij worden verwerkt. Het fonds heeft een privacy verklaring op de website gepubliceerd.

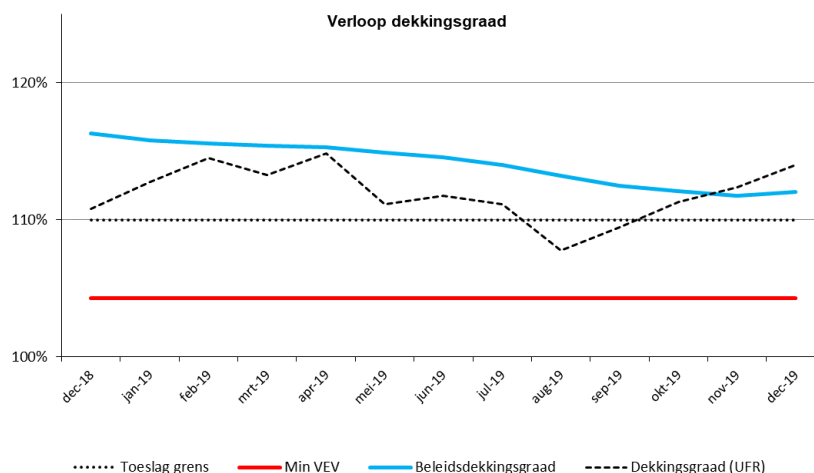
Financiële ontwikkelingen

In 2019 is het vermogen van het pensioenfonds met € 106,6 miljoen gestegen. De oorzaak hiervan is de waardestijging van alle beleggingscategorieën en de premieopbrengsten. Tegenover deze stijging van de waarde van de beleggingen staat een eveneens sterke stijging van de verplichtingen. Per saldo is de dekkingsgraad gestegen. De onderstaande tabel illustreert de ontwikkeling van het pensioenvermogen, de technische voorzieningen en de effecten op de dekkingsgraad.

	Pensioen - Vermogen EUR	Technische Voorzieningen EUR	Dekkingsgraad %
Stand per 1 januari 2019	506.493	457.319	110,8%
Premiebijdragen	17.193	15.062	0,3%
Uitkeringen	-11.938	-11.997	0,3%
Toeslagverlening 1 januari 2020	-	2.929	-0,7%
Rentetermijnstructuur	-	75.132	-15,5%
Actuariële grondslagen	-	143	0,0%
Beleggingsresultaten	99.734	-	18,8%
Overige mutaties	1.657	-915	0,0%
Stand per 31 december 2019	613.139	537.673	114,0%

Dekkingsgraad

De onderstaande grafiek illustreert de ontwikkeling van de dekkingsgraad in 2019. Na een aanvankelijke stijging is de dekkingsgraad, onder invloed van een sterke daling van de rente gedaald tot onder de toeslaggrens ad 110,0%. Dankzij een iets oplopende rente en sterk stijgende aandelenkoersen is de dekkingsgraad gestegen tot 114,0%, een niveau boven dat van eind 2018 (110,8%).

In de bovenstaande grafiek wordt de ontwikkeling van de dekkingsgraad geïllustreerd door de onderbroken lijn. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraad van de voorgaande 12 maanden. Door de middeling werkt de daling van de dekkingsgraad vertraagd door in de beleidsdekkingsgraad.

De beleidsdekkingsgraad per 31 oktober is het uitgangspunt voor de toeslagverlening van 1 januari. Op 31 oktober lag de beleidsdekkingsgraad hoger dan de ondergrens voor het verlenen van een toeslag.

Zoals uit de grafiek hierboven blijkt was het niveau van zowel de dekkingsgraad als de beleidsdekkingsgraad ruim boven de het minimumniveau van 104,3% (rode lijn).

In de onderstaande tabel een overzicht van de verschillende dekkingsgraden in vergelijking met 2018:

	2019	2018
Aanwezige dekkingsgraad per jaareinde (UFR)	114,0%	110,8%
Vereiste dekkingsgraad per jaareinde	119,5%	119,2%
Minimaal vereiste dekkingsgraad per jaareinde	104,2%	104,2%
Aanwezige dekkingsgraad zuiver (marktrente)	108,8%	108,3%
Beleidsdekkingsgraad	112,0%	116,3%
Reële dekkingsgraad	90,3%	94,9%

De aanwezige dekkingsgraad per jaareinde (UFR) is berekend op basis van de door De Nederlandsche Bank voorgeschreven rente. Deze rente wordt voor looptijden van meer dan 20 jaar gebaseerd op de gemiddelden over de afgelopen 120 maanden.

De vereiste dekkingsgraad is die dekkingsgraad waarbij het fonds precies voldoet aan de wettelijke buffereisen. Deze buffereisen zijn afhankelijk van de samenstelling van de (strategische) beleggingsportefeuille. Omdat het fonds de strategische beleggingsportefeuille alleen op hoofdlijnen heeft gedefinieerd wordt een deel van de buffereisen afgeleid van de actuele portefeuille. Hierdoor kan de vereiste dekkingsgraad variëren ondanks dat de strategische beleggingsportefeuille niet is aangepast.

Bij de bepaling van de (minimaal) vereiste dekkingsgraad wordt rekening gehouden met het minimale niveau van de voorgeschreven buffers.

De aanwezige dekkingsgraad op basis van markttrentes is gebaseerd op de marktrente zonder rekening te houden met de rentetermijnstructuur.

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de aanwezige dekkingsgraden over de afgelopen 12 maanden, berekend op basis van de UFR. Deze dekkingsgraad is de basis voor beleidsbeslissingen zoals het toekennen van

toeslagen.

De reële dekkingsgraad zoals in de tabel op de voorgaande pagina weerspiegelt de verhouding tussen de beleidsdekkingsgraad en de dekkingsgraad zoals benodigd voor volledige toeslagverlening. De reële dekkingsgraad is vastgesteld op basis van de wettelijk voorgeschreven methodiek. Doordat in deze methodiek ook rekening wordt gehouden met toekomstige overrendement geeft dit cijfer een verwachting weer van de reële dekkingsgraad.

Solvabiliteitstoets

De aanwezige beleidsdekkingsgraad was ultimo 2019 lager dan de vereiste dekkingsgraad (119,5%). Het fonds verkeert in een situatie van een reservetekort.

De vermogenspositie per 31 december 2019 ziet er als volgt uit:

	Bedrag	in % van TV
Aanwezig Pensioenvermogen	613.139	114,0%
Af: Technische Voorzieningen	-537.673	100,0%
Af: Minimaal Vereist Eigen Vermogen	-22.637	4,2%
Dekkingspositie	52.829	9,8%
Af: Vereist Eigen Vermogen	-82.301	-15,3%
Reservepositie	-29.472	-5,5%

Omdat het vermogen niet aan de vereisten van De Nederlandsche Bank voldoet heeft het fonds een herstelplan ingediend.

Herstelplan

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de dekkingsgraad in 2019 ten opzichte van de verwachting volgens het herstelplan 2019.

	Verwacht	Werkelijk
Dekkingsgraad per 1 januari 2019	110,8%	110,8%
Premiebijdragen	0,2%	0,3%
Uitkering	0,3%	0,3%
Toeslagen	0,0%	-0,7%
Wijziging rentetermijnstructuur	-	-15,5%
Beleggingsresultaten	2,3%	18,8%
Overig	-0,1%	0,0%
Dekkingsgraad per 31 december 2019	113,5%	114,0%

In het herstelplan wordt uitgegaan van een gelijkblijvende rente in een periode van 10 jaar. Tevens wordt het rendement op het vermogen constant veronderstelt over de gehele looptijd van het plan. De werkelijke

ontwikkelingen wijken per definitie af van de ontwikkelingen zoals weergegeven in het herstelplan. Voor 2019 komt dat duidelijk tot uiting in rentetermijnstructuur en de beleggingsresultaten.

Op 23 mei 2019 heeft De Nederlandsche Bank ingestemd met het herstelplan.

Besluiten worden genomen op basis van de beleidsdekkingsgraad. Deze dekkingsgraad is een gemiddelde van de dekkingsgraad over een periode van 12 maanden en vertoont daardoor een stabielere verloop. In het overzicht hieronder worden de verwachte en werkelijke beleidsdekkingsgraad vergeleken.

	Verwacht	Werkelijk
Beleidsdekkingsgraad primo boekjaar	116,4%	116,4%
Beleidsdekkingsgraad ultimo boekjaar	112,3%	112,0%

Volgens het herstelplan 2019 zal de beleidsdekkingsgraad eind 2023 hoger zijn dan het vereist eigen vermogen. Met andere woorden eind 2023 komt er een einde aan de situatie van reservetekort. Hieruit blijkt dat het fonds voldoende capaciteit heeft om binnen een periode van 10 jaar aan de eisen van De Nederlandsche Bank te voldoen.

Jaarlijks wordt het herstelplan geëvalueerd. Als de actuele dekkingsgraad niet aan de vereisten van DNB voldoet moet een nieuw herstelplan, met een looptijd van 10 jaar, worden opgesteld. Omdat de financiële positie van het fonds ultimo 2019 niet aan de vereisten van De Nederlandsche Bank voldeed is medio maart 2020 het herstelplan voor 2020 aan De Nederlandsche Bank aangeboden. Rente en rendement worden over de gehele looptijd van het herstelplan constant geacht. Uitgangspunt voor dit herstelplan is de feitelijke dekkingsgraad per 31 december 2019, de ontwikkelingen in 2020 zijn derhalve niet in het plan meegenomen. Ook volgens dit nieuwe herstelplan is het fonds eind 2023 uit herstel. Op 4 juni 2020 heeft De Nederlandsche Bank ingestemd met dit herstelplan.

Haalbaarheidstoets

Het fonds voert jaarlijks een haalbaarheidstoets uit. In deze toets wordt gekeken of het fonds op de lange termijn (60 jaar) aan haar ambities kan voldoen. De haalbaarheidstoets vormt het uitgangspunt voor een jaarlijks overleg tussen het fonds, de werkgever en de werknemers. In 2015 is een aanvangshaalbaarheidstoets uitgevoerd en zijn grenzen vastgelegd voor het pensioenresultaat. Het pensioenresultaat is hierbij gedefinieerd als de uitkeringen volgens het fondsbeleid ten opzichte van de uitkeringen zonder verlagingen en met een volledige indexatie. Het pensioenresultaat geeft daarmee aan in hoeverre de koopkracht kan worden gehandhaafd. In de onderstaande tabel worden de resultaten van de toets vergeleken met de grenzen die zijn vastgesteld in 2015.

	Ondergrens	2018	Voldaan
Pensioenresultaat vanuit de feitelijke positie:			
Mediaan	85%	99,0%	Ja
Afwijking van de mediaan in een slechtweerscenario	30%	13,0%	Ja

De haalbaarheidstoets geeft een indicatie of het fonds op de zeer lange termijn in staat moet worden geacht om aan haar ambities te kunnen voldoen. Uit het resultaat van de toets blijkt dat in het mediaan scenario vrijwel aan de ambitie voor volledige indexatie kan worden voldaan. Als niet aan de ambitie voldaan kan worden is dit aanleiding om te overleggen met sociale partners over de risicohouding. De haalbaarheidstoets is geen beleidsinstrument.

Kosten vermogensbeheer

Niet alle beheerders verstrekken het fonds een (volledig) overzicht van de werkelijke kosten voor het

vermogensbeheer. De kosten vermogensbeheer die in dit verslag zijn opgenomen zijn schattingen welke zijn gebaseerd op de contracten met de beheerders, opgaven van vermogensbeheerders of de kosten zoals deze in de jaarverslagen van de beheerders zijn opgenomen.

Op grond van de herziene Aanbevelingen Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie is aan de kosten voor het vermogensbeheer een deel van de algemene kosten toegewezen. Dit deel van de kosten is bepaald op basis van de verhouding tussen de kosten voor pensioenbeheer ten opzichte van de kosten voor vermogensbeheer, vermenigvuldigt met de niet specifiek toe te delen kosten.

De beheerkosten kunnen als volgt worden toegelicht:

(x € 1.000,-)

	2019			2018		
	Gemiddeld belegd vermogen	kosten in €	kosten in %	Gemiddeld belegd vermogen	kosten in €	kosten in %
Zakelijke waarden	208.371	1.214	0,58%	163.186	927	0,57%
Vastrentende waarden	348.792	1.780	0,51%	295.606	1.588	0,54%
Vastgoed	52.349	160	0,31%	47.490	147	0,31%
Totaal	609.512	3.154	0,52%	506.282	2.662	0,53%
Advies en algemene kosten	-	314	0,05%	-	310	0,06%
Totale kosten	609.512	3.468	0,57%	506.282	2.972	0,59%

De afspraken met de vermogensbeheerders over kosten en fees zijn uitgedrukt in een percentage over het beheerde vermogen. De stijging van de kosten in absolute zin zijn daardoor geheel te verklaren uit de stijging van het vermogen in 2019. Procentueel gezien zijn de kosten marginaal gedaald.

Een deel van de kosten voor het vermogensbeheer wordt door de beheerders rechtstreeks in rekening gebracht bij het fonds. Deze bedragen zijn apart verantwoord in de toelichting op het beleggingsresultaat in de jaarrekening.

(x € 1.000,-)

	2019			2018		
	Gemiddeld belegd vermogen	Transactiekosten in €	%	Gemiddeld belegd vermogen	Transactiekosten in €	%
Zakelijke waarden	208.371	12	0,01%	163.186	17	0,01%
Vastrentende waarden	348.792	433	0,12%	295.606	611	0,21%
Vastgoed	52.349	-	0,00%	47.490	-	0,00%
Totaal	609.512	445	0,07%	506.282	628	0,12%
Advies en algemene kosten	-	-	-	-	-	-
Totale kosten	609.512	445	0,07%	506.282	628	0,12%

Kostenniveau in vergelijking met andere fondsen

Het fonds heeft in 2019 meegedaan aan een benchmarkservice¹. Doel hiervan was na te gaan hoe de uitvoeringskosten zich verhouden tot de kosten van vergelijkbare fondsen. Aan het onderzoek hebben in totaal

¹ LCP Kostenbenchmark 2019

208 pensioenfondsen (universum) meegewerkt met een totaal pensioenvermogen van € 1.336 miljard. Binnen deze groep fondsen is een groep van 15 fondsen te onderscheiden met een vergelijkbaar vermogen (peergroup). Het belegd vermogen van de peergroup bedroeg eind 2018 tussen € 100 en € 800 miljoen.

Vermogensbeheerkosten 2018

	Hagee	Peers	Universum
Vermogensbeheerkosten	0,59%	0,43%	0,56%

De kosten voor actief vermogensbeheer liggen aanzienlijk hoger dan voor passief beheer. Het bestuur heeft de overtuiging dat actief beheer waarde toevoegt ten opzichte van passief beheer. Deze overtuiging wordt regelmatig getoetst aan de actuele ontwikkeling van het rendement ten opzichte van de benchmark. Dit gebeurt op basis van vergelijkingen met twee verschillende benchmarks:

- in de eerste plaats wordt het rendement van de werkelijke portefeuille vergeleken met de strategische portefeuille, dit geeft aan of het allocatiebeleid succesvol is geweest;
- de tweede vergelijking geeft een indicatie hoe de vermogensbeheerders hebben gepresteerd, ofwel hoe succesvol is het selectiebeleid geweest.

Vergelijking van het rendement met de strategische portefeuille

Het rendement wordt afgezet tegen een benchmark gebaseerd op de verdeling van het vermogen conform de strategische portefeuille. Deze strategische portefeuille geeft het lange termijn doel van het fonds weer. De out- of underperformance tegenover deze benchmark geeft een oordeel over het allocatiebeleid. De underperformance in 2019 (-0.2%) geeft aan dat een voortdurende herbalancering naar de strategische portefeuille geresulteerd zou hebben in een 0,2% hoger rendement.

	2019	2018	2017	2016	2015	5 jrs
Performance fonds	19,7%	-1,0%	3,5%	8,8%	2,5%	6,4%
Benchmark	19,9%	-0,6%	2,8%	9,9%	2,0%	6,6%
Outperformance	-0,2%	-0,4%	0,7%	-1,1%	0,5%	-0,2%

Het beleid om de portefeuille niet voortdurend aan de strategische allocatie aan te passen heeft over een 5-jaars periode gezien, geleid tot een performance die onder de performance van de benchmark ligt. Hierbij moet aangetekend worden dat een voortdurende herbalancering van de portefeuille ook kosten met zich meebrengt. De werkelijke performance zou ook in het geval van voortdurende herbalancerings niet geheel aan de benchmark hebben voldaan.

Vergelijking van het rendement met de werkelijke portefeuille

Het rendement wordt eveneens afgezet tegen een benchmark berekend op basis van de werkelijke samenstelling van de portefeuille. De out- of underperformance geeft hierbij aan hoe de vermogensbeheerders hebben bijgedragen aan het resultaat.

Omdat het bestuur bewust heeft gekozen voor een actief beleggingsbeleid verwacht het dat de werkelijke portefeuille een hoger rendement laat zien dan de benchmark die op de werkelijke gewichten is berekend.

De volgende tabel geeft een overzicht van de performance van het fonds ten opzichte van de benchmark berekend op basis van de werkelijke gewichten binnen de portefeuille.

	2019	2018	2017	2016	2015
Performance fonds	19,7%	-1,0%	3,5%	8,8%	2,5%
Benchmark	19,4%	-1,0%	3,1%	8,9%	1,5%
Outperformance	0,3%	0,0%	0,4%	-0,1%	1,0%

De tabel laat zien dat de rendementen van het fonds meerjarig boven de benchmark liggen. Het beleid om actieve vermogensbeheerders te selecteren voldoet daarmee aan de verwachtingen. Het bestuur zal het beleid voortzetten om actief te beleggen waar dit een toegevoegde waarde kan hebben.

Kosten pensioenbeheer

De kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling omvatten onder andere de kosten van de pensioenadministratie, advies- en controlekosten. In de staat van baten en lasten wordt het totaal van deze kosten ad € 604K vermeld. Kosten van het pensioenbureau en bestuur van het fonds zijn hierin niet opgenomen, deze komen voor rekening van de werkgever.

Volgens de aanbevelingen van de Pensioenfederatie geeft het fonds inzicht in de kosten inclusief de kosten die door de werkgever worden betaald. In het onderstaand overzicht is hiermee rekening gehouden door naast de rechtstreeks door het fonds betaalde kosten ook een schatting van € 305K op te nemen van de kosten van het pensioenbureau en het bestuur.

De pensioenuitvoeringskosten worden als volgt toegelicht:

	(x € 1.000,-)	
	2019	2018
Pensioenuitvoeringskosten	604	592
Schatting kosten werkgever	305	332
Toedeling algemene kosten aan vermogensbeheer	-115	-159
Totaal kosten pensioenbeheer	794	765
Kosten pensioenbeheer per deelnemer (in euro)	210	204

De kosten per deelnemer zijn gebaseerd op het aantal actieve deelnemers plus de gepensioneerden. De gewezen deelnemers worden hierin niet meegenomen.

De kosten werkgever vertonen een lichte daling als gevolg van pensionering van een van de medewerkers van het pensioenbureau.

Door een andere verhouding tussen de algemene kosten en de kosten voor vermogensbeheer valt de toedeling, bij dezelfde methodiek, lager uit dan in het voorgaande jaar.

Kosten pensioenbeheer per deelnemer 2018

Het fonds heeft in het verslagjaar meegedaan aan een benchmark² onderzoek naar de kosten van pensioenfondsen. Doel hiervan is om na te gaan hoe de kosten van het fonds zich verhouden tot de kosten van vergelijkbare fondsen. In het onderzoek zijn onder andere 50 fondsen betrokken met een vergelijkbaar aantal deelnemers (2.000 – 5.000). In de onderstaande tabel worden de kosten van het fonds met de kosten van deze peer group.

² LCP Kostenbenchmark 2019

	(x € 1,-)		
	Hagee	Peers	Universum
Kosten pensioenbeheer	204	349	106

Uit de vergelijking blijkt dat Hagee in 2018 een lager kostenniveau per deelnemer kende dan de fondsen in de peergroup. Als alle fondsen in Nederland (Universum) in de berekening worden meegenomen zijn de kosten per deelnemer bij het fonds een stuk hoger. In het Universum zitten eveneens veel grotere fondsen die door hun omvang in staat zijn om efficiënter te werken.

Gezien de omvang van het fonds is het bestuur van oordeel dat de kosten beperkt zijn. Dit neemt niet weg dat het kostenaspect een aandachtspunt blijft.

Toeslagen

Uitgangspunt voor het beleid voor het toekennen van toeslagen is de dekkingsgraad per 31 oktober van het voorgaande jaar. De beleidsdekkingsgraad per 31 oktober 2019 bedroeg 112,1%. Deze dekkingsgraad lag boven de (wettelijke) ondergrens (110%) voor het toekennen voor een toeslag maar onder de grens waarboven een volledige toeslag toegekend kan worden (122,3%). Op basis van deze uitgangspunten heeft het bestuur een toeslag kunnen toekennen van 20,3% van de maatstaf.

De maatstaf voor een toeslag is het stijging van het Consumenten Prijsindexcijfer (CPI) van oktober van het jaar ten opzichte van dezelfde maand van het voorgaande jaar. Hierbij wordt uitgegaan van de normale CPI dus inclusief effecten van wijzigingen van bijvoorbeeld de BTW. De stijging van het CPI van oktober 2019 ten opzichte van oktober 2018 bedroef 2,72%.

In de vergadering van december 2019 heeft het bestuur besloten om de ingegane en opgebouwde pensioenen met ingang van 1 januari 2020 te verhogen met 0,55%. Het besluit is genomen op basis van het bestaande beleid. De koopkracht van de opgebouwde en ingegane pensioenen is daarmee 2,17% achteruit gegaan.

In de missie, visie en strategie heeft het bestuur aangegeven te streven naar een zo mogelijk volledige toeslagverlening. Met het verlenen van de toeslag per 1 januari 2020 is slechts gedeeltelijk aan dit streven voldaan.

Gedurende meerdere jaren is het fonds niet in staat geweest een (volledige) toeslag toe te kennen. Hierdoor is de koopkracht van de opgebouwde en ingegane pensioenen aangetast. De onderstaande tabel geeft inzicht in de verleende toeslagen ten opzichte van het prijsindexcijfer en de achterstand ten opzichte van de index.

	Deelnemers			Gewezen deelnemers / gepensioneerden		
	Toegekend	Index[1]	Niet verleende indexatie cumulatief	Toegekend	Index	Niet verleende indexatie cumulatief
1-1-2020	0,55%	2,72%	14,66%	0,55%	2,72%	20,81%
1-1-2019	1,13%	2,10%	12,49%	1,13%	2,10%	18,64%
1-1-2018	0,50%	1,33%	11,52%	0,50%	1,33%	17,67%
1-1-2017	0,00%	0,42%	10,69%	0,00%	0,42%	16,84%
1-1-2016	0,25%	0,66%	10,27%	0,25%	0,66%	16,42%

N.B.: de achterstand voor de deelnemers geldt vanaf 1-1-2009, voor de gewezen deelnemers en gepensioneerden vanaf 1-1-2003.

Uit het overzicht blijkt dat de cumulatieve niet-verleende toeslag voor actieven en inactieven vanaf 2009

respectievelijk 2003 gelijk is aan 14,66% respectievelijk 20,81%. Het percentage voor de actieven is lager dan bij de inactieven. Dit komt door de verschillende perioden waar de cijfers op zijn gebaseerd en doordat de (daadwerkelijke) algemene loonstijgingen³ (gemiddeld) gezien lager zijn geweest dan de (gemiddelde) prijsinflaties. Voor actieven is de algemene loonstijging voor enkele jaren nihil geweest, terwijl de inflatie toen positief was. Naast het niet verlenen van toeslag is de stijging van de grondslag niet voldoende geweest om - ten behoeve van de jaaropbouw - de inflatie bij te houden.

Wet- en regelgeving

Wet waardeoverdracht klein pensioen

Met ingang van 1 maart 2019 is de wet waardeoverdracht kleine pensioenen van kracht geworden. Onderdelen van de wet zijn later van kracht geworden. Deze wet maakt het mogelijk dat pensioenfondsen waardeoverdrachten voor kleine pensioenen uitvoeren zonder tussenkomst van de gewezen deelnemer overdragen naar het fonds waar de deelnemer pensioen opbouwt. Onder een klein pensioen wordt een aanspraak op ouderdomspensioen begrepen die minder bedraagt dan € 484,09 (2019) per jaar. In het verleden konden pensioenfondsen deze kleine pensioenen afkopen waardoor de pensioenbestemming van de ingelegde premie verloren ging. Met de huidige wet wordt bereikt dat de pensioenbestemming van de inleg gehandhaafd blijft.

Voor een pensioenfonds is het niet verplicht om kleine pensioenen over te dragen aan het nieuwe fonds van de gewezen deelnemer. Het fonds is wel verplicht om ontvangen overdrachtswaarden om te zetten in aanspraken voor de deelnemer. Het bestuur heeft besloten om opgebouwde aanspraken over te dragen aan andere fondsen. In de 2de helft van 2019 is de benodigde software geïmplementeerd en zijn de eerste overdrachten gerealiseerd.

Een tweede onderdeel van de wet waardeoverdracht kleine pensioenen betreft de mogelijkheid om heel kleine pensioenen van minder dan € 2,- ouderdomspensioen per jaar te laten vervallen. De wetgever heeft deze mogelijkheid gecreëerd omdat de kosten voor de inspanningen die fondsen moeten maken om het pensioen te administreren de waarde van het pensioen veruit overtreffen. Op basis van deze wetgeving heeft het bestuur besloten om de aanspraak van 1 deelnemer te laten vervallen.

IORP II

Op 13 januari 2019 Pensioenfondsenrichtlijn van kracht geworden. Deze richtlijn is gebaseerd op de EU richtlijn voor Institutions for Occupational Retirement Provision II (IORP II). De richtlijn heeft tot doel om de verdere ontwikkeling van het tweede pijler pensioen in de EU te bevorderen. Omdat de Nederlandse wetgeving op pensioengebied voorop loopt in Europa wordt op een aantal gebieden al aan de richtlijn voldaan. De volgende onderdelen van de IORP II richtlijn zijn ook voor de Nederlandse situatie nieuw:

De richtlijn schrijft voor dat een fonds over een drietal sleutelfuncties moet beschikken. Dit betreft de sleutelfuncties Actuarieel, Risicobeheer en Interne Audit. Het bestuur heeft de certificerend actuaris benoemd als Sleutelfunctiehouder Actuarieel. De sleutelfunctie Risicobeheer en Interne Audit worden ingevuld vanuit het bestuur. In maart 2020 heeft De Nederlandsche Bank ingestemd met de organisatie rondom de sleutelfunctiehouders Risicobeheer en Interne Audit. Daarmee is de weg vrijgemaakt om de sleutelfunctiehouders aan te melden bij De Nederlandsche Bank.

Pensioenfondsen zijn verplicht om minimaal 1 keer per 3 jaar een eigenrisicobeoordeling (ERB) uit te voeren. De ERB is bedoeld als instrument om inzicht te krijgen in de samenhang tussen strategie, risico's en de gevolgen voor de financiële positie en de rechten van de (gewezen) deelnemers en uitkeringsgerechtigden. De uitkomsten van de ERB moeten in aanmerking worden genomen bij strategische besluiten. Begin 2020 heeft het bestuur een start gemaakt met het opstellen van de ERB.

³ Tot 1 2016 was de toeslag voor de actieven gebaseerd op de loonindex, vanaf 1 januari 2016 op de Consumenten Prijsindex.

Op het gebied van communicatie worden extra eisen aan fondsen opgelegd. Behalve het bereikbare pensioen moet het UPO ook het pensioen in 3 scenario's (optimistisch, verwacht en pessimistisch) tonen. Daarbij moet een waarschuwing worden opgenomen dat het werkelijke pensioen kan afwijken. De data uit de haalbaarheidstoets worden gebruikt om de scenario uitkomsten te berekenen. Met ingang van 1 oktober worden de scenario bedragen in het pensioenregister vermeld, per 2020 staan ze ook op het UPO.

Op het UPO moet ook informatie worden vermeld over de premie. Hiervoor geldt dat de percentages volstaan. De dekkingsgraad gaat ook onderdeel uitmaken van de informatie die op het UPO moet worden vermeld.

AOW, Pensioenakkoord

Binnen de Stichting van de Arbeid in het voorjaar van 2019 een akkoord gesloten over de hoofdlijnen van een nieuw pensioenstelsel. Binnen akkoord hebben de regering, werkgevers en werknemers ook afspraken gemaakt over de stijging van de AOW-leeftijd. De lopende wetgeving ging uit van een stijging van de AOW leeftijd met een jaar voor ieder jaar dat de levensverwachting stijgt. Naar aanleiding van het akkoord is in de wet opgenomen dat de AOW leeftijd minder snel stijgt dan de levensverwachting. De AOW leeftijd wordt met 8 maanden verhoogd per jaar stijging van de levensverwachting. Tot 2026 ligt de AOW leeftijd vast. Ook heeft de overheid fiscale faciliteiten gecreëerd om werknemers eerder te laten stoppen met werken, deze wetgeving gaat in per 2021.

Over de overige elementen in het pensioenakkoord wordt nog verder gesproken. Implementatie wordt in 2022 verwacht.

Bestuur

Het bestuur is paritair samengesteld uit vertegenwoordigers van de werkgevers, werknemers en pensioengerechtigden. In 2019 is de heer H. Tol toegetreden tot het bestuur als vertegenwoordiger van de werknemers. De heer Tol is werkzaam in de vestiging in Alphen aan de Rijn als Manager Distributie.

In 2019 was de heer R. van Groningen volgens het rooster aftredend en heeft zich herkiesbaar gesteld. De procedure voor de kandidaatstelling heeft niet geleid tot tegenkandidaten. De heer R. van Groningen is onder voorbehoud van goedkeuring door De Nederlandsche Bank, zonder verkiezingen herbenoemd.

In bijlage 1 is een overzicht opgenomen met de samenstelling van het bestuur en andere fondsorganen per balansdatum.

Verantwoordingsorgaan

Het Verantwoordingsorgaan is samengesteld uit vertegenwoordigers van de werkgevers, werknemers en pensioengerechtigden. In 2019 waren de vertegenwoordiger van de werknemers en van de gepensioneerden aftredend. De kandidaatstelling heeft voor beide groepen een nieuw lid van het Verantwoordingsorgaan opgeleverd. Omdat er voor de groepen sprake was van 1 kandidaat zijn er geen verkiezingen gehouden. Tot vertegenwoordiger namens de pensioengerechtigden is benoemd de heer H. Bloemen. De heer Bloemen heeft gewerkt op de afdeling HR van Snickers en na de integratie met Technische Unie op de afdeling HR van Technische Unie. De heer Bloemen is als bestuurslid betrokken geweest bij Stichting Pensioenfonds OTRA.

Tot vertegenwoordiger namens de werknemers is de heer P. de Nooijer benoemd. De heer De Nooijer is bij Technische Unie werkzaam als Senior Vertegenwoordiger in verkoopkantoor Middelburg.

De vertegenwoordiger van de werkgevers binnen het Verantwoordingsorgaan was in 2019 eveneens aftredend en is herbenoemd.

Beleggingsadviescommissie

De beleggingsadviescommissie bestaat uit 3 leden van het bestuur en 1 lid van het pensioenbureau. De beleggingsadviescommissie wordt ondersteund door Willis Towers Watson Investment Consulting en Investment Communicatie Consultancy.

Communicatiecommissie

De communicatiecommissie bestaat uit 3 bestuursleden en 1 lid van het pensioenbureau. De commissie wordt geadviseerd door een communicatiespecialist van de werkgever.

Pensioenbureau

De uitvoering van de regeling is uitbesteed aan het pensioenbureau van Technische Unie. Met Technische Unie is een servicelevel agreement overeengekomen. Medio 2019 heeft het bestuur wegens pensionering afscheid genomen van mevrouw I. Heuvelman – de Lange. Mevrouw H. Verbaan- van der Heijden is de opvolgster van mevrouw Heuvelman.

Overige uitvoeringsorganisaties en adviseurs

Het bestuur laat zich in de voorbereiding voor beleidsbesluiten bijstaan door diverse adviseurs. Bij de contactpersonen van de adviseurs hebben zich in 2019 geen mutaties voorgedaan. In bijlage 1 is een overzicht van de adviseurs opgenomen.

Werkgevers

Op verzoek van de werkgever is met ingang van 1 januari 2019 is ELAR B.V. als werkgever aangesloten bij het fonds. ELAR B.V. heeft 4 werknemers is dienst. ELAR B.V. is de dochteronderneming van Sonepar België.

Diversiteit

Het bestuur streeft naar een diverse samenstelling die een afspiegeling vormt van de samenstelling van het deelnemersbestand. Om de diversiteit actief te bevorderen worden potentieel geschikte kandidaten benaderd om zich te kandideren. Het succes van dit beleid is wisselend: het is wel gelukt om de diversiteit in het bestuur te vergroten maar dat geldt niet voor het Verantwoordingsorgaan.

Klachten- en geschillen

In 2019 heeft het bestuur geen klachten ontvangen.

Risicomanagement

Algemeen

Het is onvermijdelijk dat bij de bedrijfsvoering risico's worden gelopen. Het fonds benadert die risico's op een integrale wijze, dat wil zeggen de risico worden individueel en in samenhang met andere risico's beoordeeld. Goed risicomanagement is essentieel om de doelstellingen van het fonds te realiseren. Het doel van het risicomanagement is om het bestuur in staat te stellen risico's identificeren en te beheersen.

In 2019 heeft het bestuur een document opgesteld voor het integraal risicomanagement. In dit document is het risicomanagement proces weergegeven volgens het 3-lines of defence model conform IORP II. De eerste lijn wordt gevormd door bestuur, adviseurs, commissies, vermogensbeheerders en pensioenbureau.

Tot de tweede lijn behoren de sleutelfunctiehouders actuaire en risicomanagement. De sleutelfunctiehouder interne audit vormt de derde lijn.

De sleutelfunctionarissen risicomanagement en interne audit worden benoemd na akkoord van De Nederlandsche Bank met de opzet van de organisatie.

Risicohouding

De risicohouding is de mate waarin het fonds bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen van het fonds te realiseren en de mate waarin het fonds risico's kan lopen gegeven de kenmerken van het fonds. De risicohouding is tot stand gekomen na overleg met de sociale partners.

Veel risico in de beleggingen betekent dat het fonds op de (zeer) lange termijn een grotere kans heeft om aan haar ambities ten aanzien van pensioenopbouw en het toekennen van toeslagen te voldoen. Voor de korte termijn kan een hoog risico betekenen dat de opgebouwde en ingegane pensioenen verlaagd moeten worden. Het risico in de portefeuille is dan ook een balans tussen een korte- en een lange termijn afweging. Bij de afweging speelt de risicohouding van sociale partners een belangrijke rol. Bij aanvang van de Asset & Liability Management studie heeft het bestuur een workshop met de sociale partners georganiseerd om tot beleidsuitgangspunten te komen voor de risicohouding. De uitkomsten van de workshop zijn als volgt:

Toeslagen gemiddeld (in % van de maatstaf)	Minimaal 60%
Jaarlijkse kans op korting	Maximaal 9%
Omvang korting (zonder uitsmeren)	Maximaal 4%
Omvang korting 5 ^e percentiel (zonder uitsmeren)	Maximaal 15%

De uitkomsten van de ALM waren als volgt (15 jaars horizon):

Toeslagrealisatie	Circa 100%
Kans op korting	4%
Omvang korting	3%
Omvang korting 5 ^e percentiel	2%

De risicohouding heeft geresulteerd in een beleggingsmix van 50% zakelijke waarden, 50% vastrentende waarden. Om de stijging van het Vereiste Eigen Vermogen te beperken wordt de afdekking van het renterisico verhoogd naar 70% van de verplichtingen. Tevens wordt het valutarisico zoveel mogelijk afgedekt.

De risicohouding ten aanzien van de niet financiële risico's heeft als uitgangspunt een goede uitvoering van de pensioenregeling, continuïteit van de bedrijfsvoering en het borgen van een goede reputatie.

Solvabiliteit

Het risico met de grootste impact is het solvabiliteitsrisico. Dit is het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende eigen vermogen waardoor het niet aan de doelstellingen kan voldoen.

Het bestuur staat slechts een beperkt aantal instrumenten ter beschikking om het solvabiliteitsrisico te beheersen. Dit zijn voornamelijk het toeslagen- en beleggingsbeleid. Het premiebeleid is eveneens een beheersingsinstrument maar gezien het premievolume ten opzichte van de verplichtingen is de werking van dit instrument beperkt. In de jaarrekening worden de risico's van het beleggingsbeleid en de beheersingsmaatregelen verder toegelicht.

De solvabiliteit wordt voortdurend gemonitord aan de hand van de ontwikkeling van de dekkinggraad. De onderstaande tabel toont de verandering van de dekkinggraad bij een parallelle verandering van de rentecurve en een gelijktijdige verandering in het rendement op aandelen.

		Renteverandering						
		-1,05%	-0,70%	-0,35%	0	0,35%	0,70%	1,05%
Rendement zakelijke waarden	-30%	91,7%	95,7%	100,0%	104,6%	109,8%	115,4%	121,7%
	-20%	94,5%	98,5%	102,9%	107,8%	113,0%	118,9%	125,4%
	-10%	97,2%	101,4%	105,9%	110,9%	116,3%	122,3%	129,0%
	0%	100,0%	104,2%	108,9%	114,0%	119,6%	125,8%	132,6%
	10%	102,7%	107,1%	111,9%	117,1%	122,9%	129,2%	136,3%
	20%	105,4%	109,9%	114,9%	120,2%	126,2%	132,7%	139,9%
	30%	108,2%	112,8%	117,8%	123,4%	129,4%	136,1%	143,5%

De kleuren in de tabel geven een indicatie van de gevolgen indien de beleidsdekkinggraad die waarden bereikt. Een dekkinggraad van 92% geldt als kritieke grens waaronder het fonds niet meer op eigen kracht kan herstellen, deze situatie wordt weergegeven door de rode markering. Als de beleidsdekkinggraad deze waarde bereikt moeten de ingegane pensioenen en pensioenaanspraken worden verlaagd. De oranje kleur geeft een situatie aan waarin herstel mogelijk is maar als deze situatie te lang aanhoudt moeten pensioenen worden verlaagd. Als de beleidsdekkinggraad zich in de grijze zone bevindt is er geen sprake van korting maar ook niet van een toeslag. In de groene zone kunnen pensioenen gedeeltelijk dan wel geheel worden verhoogd.

Niet financiële risico's

De niet financiële risico worden gemonitord en beheerst met behulp van jaarlijkse risicoanalyses. Ieder bestuurslid heeft één of meer risicogebieden toegewezen gekregen. Op ieder bestuurslid rust de taak om op zijn/haar risicogebied de analyse up-to-date te houden en hierover te rapporteren in het bestuur. Rapportage in het bestuur vindt plaats in een vaste (jaarlijkse) cyclus. De analyses zijn uitgevoerd in de vorm van scenarioanalyses. Daarin wordt op basis van verschillende scenario's gekeken of het fonds tegen de gevolgen van het scenario bestand is en welke aanvullende maatregelen er genomen kunnen worden om het risico binnen acceptabele grenzen te houden. In de toelichting op de jaarrekening wordt ingegaan op de beheersing van de niet financiële risico's.

Strategische risico's

Ontwikkelingen buiten het fonds kunnen van grote invloed zijn op het fonds. Veranderingen van het draagvlak onder de werknemers en werkgever kunnen voor het bestuur of werkgever aanleiding geven om zich te bezinnen op de waarde van een eigen fonds boven een andere manier om pensioen op te bouwen.

Door de paritaire vertegenwoordiging in het bestuur zijn bestuursleden goed op de hoogte van de mogelijke wijzigingen in het draagvlak onder werknemers en werkgever. Het bestuur is in staat snel op de veranderingen in te spelen.

Ontwikkelingen in de wet- en regelgeving kunnen eveneens aanleiding geven tot een herbezinning over de pensioenuitvoering. Ingrijpende wijzigingen in het pensioenstelsel kunnen de oorzaak zijn dat het fonds onvoldoende mogelijkheden heeft om tijdig de benodigde aanpassingen te realiseren.

Integriteitsrisico

Ieder risico van aantasting van de reputatie, bedreiging van het vermogen of resultaat als gevolg van het niet naleven van de wet, geldt als integriteitsrisico. Om de integriteit van de bedrijfsvoering te kunnen waarborgen heeft het fonds een gedragscode opgesteld die de integriteit van het fonds moeten helpen handhaven. Jaarlijks toetst de compliance officer de naleving van de gedragscode en rapporteert hierover in het bestuur.

Op basis van scenario's is een analyse gemaakt van integriteitsrisico's. Een dergelijke analyse geeft inzicht in de omstandigheden waarin de integriteit in gevaar kan komen. Op basis van de analyse kunnen waar nodig mitigerende maatregelen worden genomen.

IT-risico

Het IT-beleid is gericht op adequate borging van de risico's van de informatievoorziening vanuit het oogpunt van betrouwbaarheid, toegang, beschikbaarheid, integriteit, en toekomstvastheid. Het beleid heeft tot doel de juistheid, volledigheid en privacy van (deelnemers-)data te waarborgen. Als uitgangspunt voor het IT-beleid geldt het informatiebeveiligingsbeleid van Technische Unie. Dit beleid is gebaseerd op ISO 27001 standaarden. Het Toetsingskader Informatiebeveiliging van De Nederlandsche Bank wordt eveneens gehanteerd.

Het fonds heeft een eigen ICT beleid opgesteld volgens welk een jaarplan ICT opgesteld wordt. In het verslagjaar is een start gemaakt met het opstellen van het jaarplan ICT. In het plan zal onder andere een risicoanalyse op IT-gebied worden uitgevoerd.

Uitbesteding

Het fonds heeft alle werkzaamheden uitbesteed. Het pensioenbeheer is uitbesteed aan het pensioenbureau van Technische Unie, vermogensbeheer aan diverse vermogensbeheerders. In het kader van de uitbestedingen is het van belang dat het bestuur zicht houdt op het functioneren van de uitbestedingspartners. Dit zicht wordt verkregen door rapportages over de servicelevel agreement met Technische Unie, over interne controlemaatregelen en de handhaving daarvan bij de vermogensbeheerders en rapportages van de vermogensadviseur over de kwaliteit van de beheerders en over de financiële risico's.

Privacy gevoelige gegevens worden in principe niet afgestaan aan de adviseurs. Om een correct advies te kunnen uitbrengen kan het toch noodzakelijk zijn dat een adviseur van het fonds de beschikking moet hebben over privacy gevoelige gegevens. In het kader daarvan worden verwerkersovereenkomsten met de betreffende adviseurs afgesloten.

Juridisch risico

Veranderingen in wet- en regelgeving kunnen bedreigend voor de rechtspositie van het fonds en/of de positie van het fonds ten opzichte van de uitbestedingspartners. Omdat het fonds geen inbreuken op wetgeving tolereert worden de ontwikkelingen op juridisch gebied nauwgezet gemonitord.

Omgevingsrisico

Ten behoeve van de periodieke risicoanalyses heeft het bestuur het omgevingsrisico gedefinieerd als het risico als gevolg van buiten het fonds komende veranderingen op het gebied van concurrentie, belanghebbenden, reputatie of ondernemingsklimaat. In de analyses is geen rekening gehouden met de uitbraak van het coronavirus dat in de eerste maanden van 2020 een pandemie veroorzaakte. In de paragraaf Vooruitblik 2020 wordt nader ingegaan op de gevolgen en onzekerheden die de pandemie met zich meebrengt.

Verbeterpunten risicomanagement

In 2017 is één van de bestuursleden benoemd tot financieel risico-manager. In 2019 is deze functie nader ingevuld. In lijn met de IORP-II wetgeving welke in 2019 van kracht is geworden, zijn ook de niet-financiële risico aan het werkgebied van de risicomanager toegevoegd. In 2020 zal de risicomanager, als De Nederlandsche Bank daartegen geen bezwaar maakt worden benoemd tot sleutelfunctiehouder risico.

Om het risicobewustzijn verder te vergroten wordt voor iedere bestuursvergadering één of meerdere risicogebieden geagendeerd zodat ieder risicogebied minimaal één keer per jaar besproken wordt.

In het kader van een eerder ingezet proces om de beschrijvingen van procedures te herzien wordt ook gekeken of de controlemaatregelen nog afdoende zijn. Waar nodig worden de controlemaatregelen aangepast.

Goed pensioenfonds bestuur

Code Pensioenfondsen

De Code Pensioenfondsen is een gedragscode door de pensioensector en bestaat uit normen die de sector zichzelf oplegt. Het doel van de Code is het vertrouwen van de belanghebbenden in het goede beheer van hun pensioen te vergroten of te herstellen. Uitgangspunt voor de Code is het “pas-toe-of-leg-uit” principe, met andere woorden als aan de normen niet worden nageleefd moet dit worden uitgelegd.

De Code kent een achttal normen waarover het fonds altijd een toelichting moet verstrekken. In de onderstaande tabel wordt aangegeven welke normen dit zijn en welk onderdeel van dit verslag als toelichting dient.

Rapportagenorm	Voldoet het fonds aan de norm?	Vindplaats toelichting jaarverslag of website
Norm 5 Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.	Ja	In het bestuursverslag wordt gerapporteerd over het beleid en de realisatie daarvan.
Norm 31 De samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.	Ja	In de paragraaf Bestuur onder “diversiteit” wordt hierover gerapporteerd.
Norm 33 In zowel het bestuur als in het VO of het BO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.	Nee	Het bestuur heeft geen stappenplan opgesteld maar streeft een grotere diversiteit wel na. De beperkte vijver waarin voor (kandidaat) bestuursleden en leden van het verantwoordingsorgaan kan worden gevist maakt het zeer moeilijk om de concrete doelen van een stappenplan te behalen.
Norm 47 Het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.	Ja	De visitatiecommissie rapporteert in dit verslag over de naleving van de Code.
Norm 58	Ja	De missie, visie en strategie zijn in een aparte

Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie.		paragraaf in dit verslag opgenomen.
Norm 62 Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.	Ja	In het hoofdstuk vermogensbeheer wordt ingegaan op het verantwoord beleggen.
Norm 64 Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.	Ja	In het hoofdstuk goed pensioenfondsbestuur wordt hierover gerapporteerd.
Norm 65 Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.	Ja	In het hoofdstuk Bestuur wordt gerapporteerd over de klachten en geschillen.

Een aantal normen uit de Code wordt niet nageleefd, deze worden hieronder toegelicht.

Rapportagenorm	Voldoet het fonds aan de norm?	Vindplaats toelichting jaarverslag of website
Norm 9 Het bestuur zorgt voor een noodprocedure om in spoedeisende situaties te kunnen handelen.	Nee	Het bestuur heeft besloten dat gezien de beperkte organisatie van het fonds en pensioenbureau van een formele procedure kan worden afgezien. De noodprocedures bij de werkgever geven voldoende borg dat adequaat gehandeld kan worden.
Norm 33 In zowel het bestuur als in het VO of het BO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.	Nee	Het bestuur heeft geen stappenplan opgesteld maar streeft een grotere diversiteit wel na. De beperkte vijver waarin voor (kandidaat) bestuursleden en leden van het verantwoordingsorgaan kan worden gevist maakt het zeer moeilijk om de concrete doelen van een stappenplan te behalen.
Norm 34 De zittingsduur van een lid van het bestuur, het VO, het BO en raad van toezicht is maximaal vier jaar. Een bestuurslid en een lid van het BO kunnen maximaal twee keer worden herbenoemd, een lid van de raad van toezicht maximaal één keer. Leden van	Nee	Op dit punt wijkt het beleid af van de code. Vertegenwoordigers van de werkgever worden benoemd totdat de werkgever de benoeming intrekt, vertegenwoordigers namens de werknemers en gepensioneerden worden gekozen uit de betreffende kring. De zittingsduur voor de

een visitatiecommissie zijn maximaal acht jaar betrokken bij hetzelfde fonds.		gekozen leden is 6 jaar, waarbij geen restricties worden gesteld aan het aantal keren dat een bestuurslid herkozen kan worden. Motivatie van het bestuur voor deze afwijking is: – Het bestuur telt 10 leden. Mede door dit grote aantal komt het regelmatig voor dat, ondanks de lange zittingstermijnen, nieuwe leden in het bestuur worden benoemd. – De pensioenmaterie vergt voor de (aspirant) bestuursleden een aanzienlijk investering in tijd om geschikt te worden als bestuurslid. Geschikt blijven vergt een proces van permanente educatie. Een zittingstermijn van 4 jaar met maximaal twee herbenoemingen doet naar de mening van het bestuur geen recht aan de investeringen die van de kandidaat worden gevraagd. – Het risico bestaat dat de langzittende bestuursleden een dominante positie binnen het bestuur innemen. Het besluitvormingsproces bij Hagee kenmerkt zich door de open en weloverwogen wijze waarop dit plaatsvindt. In de voorbereiding van een besluit hebben bestuursleden volop de gelegenheid om hun eigen standpunt voor het voetlicht te brengen. Binnen het proces zelf is geborgd dat de langzittende bestuursleden geen dominante positie kunnen innemen. – Naar aanleiding van de opmerking van de toezichthouder over de zittingstermijnen heeft het bestuur het Verantwoordingsorgaan gevraagd naar haar mening. Het Verantwoordingsorgaan heeft aangegeven om pragmatische redenen de voorkeur te geven aan langere zittingstermijnen. – Het Verantwoordingsorgaan heeft ook opgemerkt dat er regelmatig nieuwe bestuursleden worden benoemd hetgeen de langere zittingstermijnen compenseert.
--	--	---

		De nadelen van een lange zittingsduur zijn door de hiervoor genoemde punten niet verdwenen. Het bestuur zal voortdurend kritisch naar het eigen functioneren moeten blijven kijken om te borgen dat de balans naar de voordelen blijft overslaan.
--	--	---

Functioneren van het bestuur

Jaarlijks evalueert het bestuur het eigen functioneren. Periodiek wordt de evaluatie onder begeleiding van een derde partij uitgevoerd. In 2019 is de evaluatie door de voorzitter uitgevoerd. De conclusies uit deze evaluatie zijn in april 2020 gedeeld met het bestuur. Tijdens de evaluaties wordt aandacht besteed aan het functioneren van de individuele bestuursleden en het bestuur als geheel. Uit de evaluatie van 2019 blijkt een grote betrokkenheid van de bestuursleden bij het fonds. Aandacht wordt gevraagd voor een frequentere communicatie vanuit commissies naar het algemeen bestuur.

Bevordering geschiktheid

Alle bestuursleden hebben minimaal een basiscursus voor pensioenen gevolgd. De bestuursleden hebben minimaal het geschiktheidsniveau A. In het kader van de bevordering van deskundigheid en geschiktheid worden jaarlijks twee aparte vergaderingen belegd waarin dieper wordt ingegaan op een specifiek onderwerp. De themavergaderingen van 2019 stonden in het teken van Risicomanagement, premie en pensioenopbouw en de uitgangspunten voor het maatschappelijk verantwoord ondernemen in het beleggingsbeleid. Ook volgen bestuursleden cursussen, seminars en workshops over verschillende pensioenonderwerpen.

In het kader van het bevorderen van de deskundigheid past de verdeling van de aandachts- en risicogebieden van het fonds onder de bestuursleden waarbij zo dicht mogelijk wordt aangesloten bij de professionele deskundigheid en opleiding. Ieder lid van het bestuur heeft één of meerdere aandachts- en risicogebied toegewezen gekregen.

Compliance officer

De voornaamste taken van de compliance officer zijn toezicht houden op de naleving van de gedragscode en van wettelijke regelingen. Jaarlijks toetst de compliance officer de naleving van wet- en regelgeving en gedragscode.

Het bestuur maakt gebruik van de modelgedragscode zoals die door de Pensioenfederatie is gepubliceerd. De compliance officer verzoekt de bestuursleden en medewerkers van het pensioenbureau en leden van het Verantwoordingsorgaan jaarlijks een enquête met betrekking tot het handelen conform de gedragscode in te vullen. De resultaten van de enquête over de periode oktober 2018 tot oktober 2019 zijn in de vergadering van februari 2020 gerapporteerd.

Naar aanleiding van de resultaten van het onderzoek naar de naleving van wet- en regelgeving in 2019 heeft de compliance officer geconcludeerd dat er geen redenen zijn om te twijfelen aan de correcte naleving van wet- en regelgeving.

Visitatiecommissie

Het intern toezicht wordt uitgeoefend door Visitatiecommissie Holland. De commissie heeft als taken het beoordelen van de beleids- en bestuursprocedures en interne beheersmaatregelen; het beoordelen van de wijze waarop het bestuur omgaat met risico's op lange termijn en het beoordelen van de wijze waarop het fonds wordt

bestuurd.

Jaarlijks wordt er een visitatie uitgevoerd. De rapportage van de visitatiecommissie is als separaat onderdeel in dit verslag opgenomen.

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan geeft een oordeel over het handelen van het bestuur ten aanzien van het uitgevoerde beleid en over de beleidskeuzes voor de toekomst. Het bestuur overlegt meerdere malen per jaar met het verantwoordingsorgaan, waarvan minimaal een keer voltallig. De leden van het verantwoordingsorgaan worden uitgenodigd voor de themavergaderingen.

Om een oordeel te kunnen geven moet het Verantwoordingsorgaan op de hoogte blijven van de ontwikkelingen die er bij het fonds spelen. In het kader daarvan ontvangt het Verantwoordingsorgaan dezelfde informatie als de leden van het bestuur.

Het rapport van het verantwoordingsorgaan is als separaat onderdeel in dit verslag opgenomen.

Toezichthouder

Het afgelopen jaar zijn aan het pensioenfonds geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door De Nederlandsche Bank geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

Pensioenregeling

De kenmerken van de pensioenregeling zijn als volgt:

	Regeling 1 januari 2019
Pensioensysteem	Middellood CDC
Pensioenleeftijd	68
Maximum pensioengevend salaris (EUR)	105.715
Franchise (EUR)	16.000
Opbouwpercentage	1,687%
Nabestaandenpensioen	70%
Premie	33,6%

Premie en pensioenopbouw

Met de werkgevers is een premie vaste periode van 5 jaar overeengekomen. Vanaf 1 januari 2018 bedraagt de premie 33,6% van de grondslag. In de premie zijn opslagen begrepen voor premievrije voortzetting bij arbeidsongeschiktheid, tijdelijk nabestaandenpensioen en solvabiliteit.

De pensioenopbouw wordt jaarlijks aangepast aan een kostendekkend niveau van de pensioenpremie. Als de premie niet toereikend is voor een volledige pensioenopbouw dan worden allereerst de middelen in het premiedepot aangewend en als die niet toereikend zijn wordt de pensioenopbouw verlaagd. Als de premie meer dan kostendekkend is wordt het meerdere in het premiedepot gestort.

Toeslagverlening

De toeslagverlening (indexatie) is voorwaardelijk. Dit betekent dat er geen recht is op een toeslag, jaarlijks besluit het bestuur of en in welke mate er een toeslag verleend kan worden. Toeslagen worden geheel gefinancierd uit het beleggingsrendement.

Bij de feitelijke toekenning van toeslagen hanteert het bestuur een beleidsstaffel als leidraad die gebaseerd is op de mogelijkheden die de pensioenwet biedt. Deze staffel geldt als uitgangspunt; bij de jaarlijkse besluitvorming zal het bestuur andere relevante economische omstandigheden in ogenschouw nemen. De inhoud van de staffel is als volgt:

Beleidsdekkingsgraad	Toeslagverlening
< 110%	Geen toeslagverlening
> 110% < +/-125 - 130%	Toeslagverlening pro rato. Na toeslagverlening moet de DG groter of gelijk zijn aan 110%. De toeslag moet toekomstbestendig zijn.
> +/-125 - 130%	Volledige toeslag Mogelijk inhaaltoeslag, maximaal 1/5 ^e van het beschikbare vermogen mag worden ingezet

Basis voor de toeslag is de stijging van het Consumenten Prijsindexcijfer van de maand oktober ten opzichte van hetzelfde cijfer van het voorgaande jaar. Deze basis wordt zowel voor de opgebouwde als voor de ingegane pensioenen gehanteerd. Op basis van het hiervoor genoemde beleid en de beleidsdekkingsgraad per eind oktober heeft het bestuur besloten een toeslag van 0,55% toe te kennen per 1 januari 2020.

Kortingssystematiek

Als de financiële positie van het fonds ontoereikend is, geldt als uiterste maatregel dat pensioenaanspraken en rechten op pensioen verlaagd worden. Deze verlaging wordt toegepast:

- onvoorwaardelijk: als het eigen vermogen zich 5 achtereenvolgende jaren onder het wettelijk minimumniveau (104,3%) bevindt;
- voorwaardelijk: als het fonds volgens het herstelplan niet op eigen kracht kan herstellen binnen de daarvoor geldende termijn, deze situatie doet zich voor bij een (geschatte) beleidsdekkingsgraad van minder dan 92%;
- als alle overige sturingsmiddelen, met uitzondering van het beleggingsbeleid, zijn ingezet.

Omdat de beleidsdekkingsgraad hoger is dan het minimumvereiste niveau en het fonds ook binnen de hersteltermijn aan het vereiste niveau (volgens herstelplan) voldoet er is geen sprake van een mogelijke verlaging.

Voor de voorwaardelijke kortingen geldt dat jaarlijks wordt beoordeeld of de korting nog noodzakelijk is in het kader van het dan geldende herstelplan. Is dit niet het geval dan vervalt de korting.

Indien het fonds 5 jaren achtereenvolgend niet voldoet aan de vereisten ten aanzien van het minimum vereiste eigen vermogen en ook bij de laatste vaststelling hier niet aan voldoet moet een onvoorwaardelijke korting worden toegepast. Deze korting wordt direct toegepast. Op basis van het van kracht zijnde herstelplan is er geen sprake van een (voorgenomen) korting.

Deelnemers

Het aantal actieve deelnemers is in 2019 gestegen ten opzichte van het niveau van ultimo 2018. Deze stijging komt door groei bij de werkgevers. Het aantal gewezen deelnemers laat eveneens een stijging zien. Onderstaand het verloop van de deelnemersaantallen:

	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Gepensio- neerden	Totaal
Stand per 31 december 2018	2.263	1.431	1.496	5.190
Toetredingen	211	-	-	211
Uittredingen met premievrije rechten	-138	135	-	-3
Overlijden	-4	-7	-39	-50
Pensioneringen en ingang partnerpensioen	-36	-18	54	-
Beëindiging pensioen	-	-	-3	-3
Waardeoverdrachten	-	-7	-	-7
Afkopen	-	-2	-11	-13
Overige mutaties	3	-	-	3
Stand per 31 december 2019	2.299	1.532	1.497	5.328

Technische Analyse

In het volgende overzicht is de analyse van het resultaat opgenomen. Het saldo tussen baten en lasten bedraagt € 26,3 miljoen en wordt toegevoegd aan het eigen vermogen.

	(x € 1.000,-)	
	2019	2018
Beleggingen		
Beleggingsresultaten	99.734	-5.249
Interesttoevoeging aan VPV	1.073	1.128
Wijziging van marktrente gedurende jaar	-75.132	-19.533
<i>Subtotaal</i>	25.675	-23.654
Premieresultaat en kosten		
Premie	18.634	16.946
Premie risicoherverzekering	-546	-485
Pensioenopbouw in het jaar	-13.758	-13.652
Risicokoopsommen	-1.304	-1.255
Dekking kosten	-895	-842
<i>Subtotaal</i>	2.131	712
Overig resultaat		
Resultaat op waardeoverdrachten	-139	5
Resultaat op kosten	246	179
Resultaat op uitkeringen	59	-57
Kanssystemen	1.255	901
Indexatie en overige toeslagen	-2.929	-5.083
Gewijzigde waarderingsgrondslagen	-	4.783
Conversie naar pensioenleeftijd 68	-	-426
Overige baten en lasten	-5	-6
<i>Subtotaal</i>	-1.513	296
Totaal saldo baten en lasten	26.293	-22.646

Premie

Per 1 januari 2018 is de pensioenpremie vastgesteld op 33,6% van de gezamenlijke pensioengrondslag. Volgens de overeenkomst met de werkgever is deze premie van kracht voor de periode tot en met 31 december 2022. Omdat de premie vaststaat en deze kostendekkend moet zijn wordt voor de aanvang van een kalenderjaar bekeken welk saldo uit de premie beschikbaar is voor de pensioenopbouw. Om te bepalen welke pensioenopbouw mogelijk is maakt het fonds gebruik van een 36-maands gemiddelde rentetermijnstructuur.

Daarnaast dient het fonds de kostendekkende premie te berekenen op basis van de werkelijke rente per ultimo van het jaar, de zogenaamde zuivere kostendekkende premie. De onderstaande tabel geeft een overzicht van de verschillende premieberekeningen.

	(x € 1.000,-)	
	2019	2018
Zuivere kostendeekkende premie	18.915	18.616
Gedempte kostendeekkende premie	18.701	18.855
Feitelijke premie	18.523	16.842
Toevoeging/ onttrekking premiedepot	-	-1.749

Het fonds dient de pensioenpremie vast te stellen op een kostendeekkend niveau. Als de feitelijke premie lager is dan de gedempte kostendeekkende premie wordt het verschil onttrokken aan het premiedepot of wordt de pensioenopbouw verlaagd. Of aan de wettelijke eis van een kostendeekkende premie wordt voldaan wordt bepaald in het jaar voorafgaand aan het boekjaar (ex-ante). De vergelijking tussen de feitelijke premie en de gedempte premie ziet er als volgt uit:

	(x € 1.000,-)	
	Ex-Ante	Ex-Post
Gedempte kostendeekkende premie	17.090	18.701
Toevoeging/ onttrekking premiedepot	-	-
Feitelijke premie	-17.090	-18.523
Overschot/tekort	-	178

Of de premie kostendeekkend is wordt ex-ante bepaald. Door mutaties in het deelnemersbestand is achteraf gebleken dat de premie iets minder dan kostendeekkend is geweest.

De stijging van de feitelijke premie ten opzichte van het voorgaande jaar kan worden verklaard door de stijging van het aantal actieve deelnemers en de loonstijging in 2019.

Vermogensbeheer

Het beleggingsbeleid is gericht op het op lange termijn behalen van een beleggingsrendement dat hoger is dan de groeivoet van de verplichtingen. Het verschil in rendement op de beleggingen en de groeivoet van de verplichtingen komt tot uiting in de dekkingsgraad van het fonds. Het beleggingsbeleid is gericht op het beheersen van dit verschil in rendement tussen beleggingen en verplichtingen.

Duurzaam beleggen

Het bestuur geeft ongewijzigd invulling aan het beleggingsbeleid middels het participeren in beleggingsfondsen. Het fonds heeft aandacht voor duurzaamheid bij haar beleggingen en is zich daarbij bewust van haar maatschappelijke rol en de verantwoordelijkheid die daarbij hoort. Het bestuur wil meer doen dan het wettelijk minimum, maar de implementatie moet wel praktisch haalbaar zijn. Daarom:

- heeft het pensioenfonds de maatschappelijke verantwoordelijkheid benoemd in haar beleggingsbeleid;
- integreert het pensioenfonds maatschappelijke verantwoordelijkheid als aanvullend criterium in haar beleggingsbesluitvorming (naast o.m. verwacht rendement, kosten en operationele overwegingen);
- legt het pensioenfonds jaarlijks verantwoording af over het gevoerde beleid;
- marginaal hogere kosten voor de beleggingen zijn toegestaan, op voorwaarde dat het verwachte meer rendement van duurzame of verantwoorde beleggingsoplossingen kan worden vastgesteld;
- Het bestuur realiseert zich dat de mogelijkheden en inzichten omtrent verantwoord beleggen evolueren. Het evalueert daarom ieder jaar het verantwoord beleggingsbeleid.

Het bestuur heeft bovengenoemde uitgangspunten gehanteerd bij de herziening van de portefeuille aandelen in

ontwikkelde markten. Bij de selectie van een vervangende beheerder heeft het bestuur verschillende opties overwogen waaronder een multi-manager fonds dat duurzaam beleggen als key-factor beschouwd voor lange termijn rendement. In 2019 is een begin gemaakt met de herbelegging van de aandelenportefeuille ontwikkelde markten. Na implementatie wordt bij het beheer van de aandelenportefeuille voor het overgrote deel rekening gehouden met duurzaamheidsprincipes.

Beleggingsstrategie

Het strategisch beleggingsbeleid is vastgesteld op basis van de resultaten van een ALM-studie. Daarbij heeft het bestuur bandbreedtes gedefinieerd waarbinnen de feitelijke beleggingsmix zich mag bewegen zonder dat herbalancering wordt overwogen.

Bevindt de feitelijke mix zich buiten de bandbreedtes dan wordt herbalanceren overwogen. Per ultimo 2019 bevond de feitelijke mix zich binnen de gedefinieerde bandbreedtes.

Het beleid dat uit deze studie volgt kan als volgt worden samengevat:

	Mix 31-12-2019			Strategische mix
	minimum	strategisch	maximum	ALM-studie
Vastgoedbeleggingen	3,5%	8,5%	13,5%	10,0%
Aandelen	26,0%	34,0%	42,0%	40,0%
Vastrentende waarden	50,0%	57,5%	65,0%	50,0%
Totaal		100,0%		100,0%
Afdekking renterisico in % van de nominale verplichtingen	50,0%	62,5%	75,0%	70,0%

De strategische mix op basis van de ALM studie is een streefwaarde. Door de onzekere economische vooruitzichten heeft het bestuur besloten het beleggingsbeleid gefaseerd naar deze mix toe te laten groeien. De strategische mix per 31 december is onderdeel van dit groeipad voor het jaar 2019.

Portefeuille

De feitelijke ten opzichte van de strategische beleggingsmix kunnen als volgt worden geïllustreerd:

(x € 1.000,-)

Categorie	Waarde	31-12-2019	
		Feitelijk	Strategisch
Vastgoedbeleggingen	55.202	9,1%	8,5%
Aandelen	209.000	34,4%	34,0%
- Wereldwijd	181.577	29,9%	30,6%
- Opkomende markten	27.423	4,5%	3,4%
Vastrentende waarden	342.478	56,5%	57,5%
- Korte looptijd	93.872	15,5%	14,0%
- Lange looptijd	219.818	36,3%	39,5%
- Hypotheken	28.788	4,7%	4,0%
Totaal	606.680	100,0%	100,0%

Op balansdatum bevond de feitelijke beleggingsmix zich binnen de bandbreedtes van de strategische allocatie ligt. De feitelijke mix geeft geen aanleiding om een herbalancering te overwegen.

Ook de afdekking van het renterisico kan aanleiding zijn om over te gaan tot herbalancering. Op balansdatum was de afdekking van het renterisico ten opzichte van de strategische afdekking:

	31-12-2019	
	Feitelijk	Strategisch
Afdekking renterisico in % van de nominale verplichtingen	58,1%	62,5%

De afdekking van het renterisico was geen aanleiding om een herbalancering te overwegen.

Rendement

Het totale rendement van de beleggingen bedroeg 19,7%. Ten opzichte van de benchmark van 19,9% is dit een kleine underperformance. Deze underperformance is te wijten aan een lichte onderweging van de categorie zakelijke waarden wereldwijd belegd.

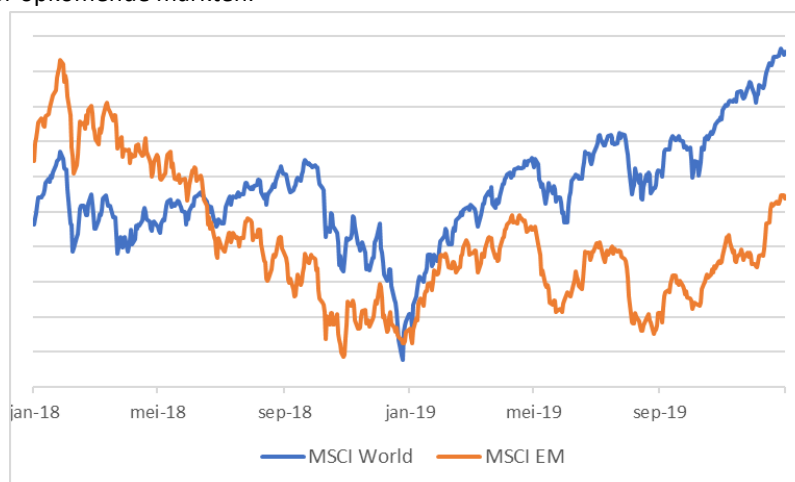
Per categorie bedroeg het rendement van de feitelijke mix en het rendement van de benchmark:

Beleggingscategorie	2019		
	Rendement	Benchmark	Vershil
Vastgoedbeleggingen	20,8%	20,0%	0,8%
Aandelen	25,7%	25,1%	0,6%
Vastrentende waarden	16,5%	16,2%	0,3%
Totaal	19,7%	19,9%	-0,2%

De afdekking van het renterisico is vormgegeven door middel van een portefeuille van renteswaps die is begrepen in de vastrentende waarden. Het rendement van de dit deel van de portefeuille kan gesplitst naar het rendement op de obligatieportefeuille van 6,6% en het rendement op de renteswaps van 19,4%.

Terugblik op de financiële markten

Onderstaande grafiek illustreert het koersverloop van de afgelopen 2 jaar van de MSCI index voor aandelen wereldwijd en voor opkomende markten.

De vooruitzichten voor 2019 waren gematigd. De Brexit, sociale onrust, afnemende bedrijvigheid wereldwijd waren daar debet aan.

Een wijziging in het monetaire beleid begin van het jaar zorgde voor een historisch lage rentes op obligaties. Op zoek naar rendement zijn beleggers zich meer op aandelen gaan richten. Daarbij kwam er zicht op de beëindiging van het handelsconflict tussen de VS van China en ontstond er zekerheid dat de Brexit doorgang zou vinden. Zowel aandelen als risicovolle obligaties profiteerden met name in het laatste kwartaal.

In de onderstaande grafiek wordt het renteverloop van de afgelopen 2 jaar geïllustreerd aan de hand de 30-jaars swap rente.

De daling die de grafiek in de laatste maanden van 2018 laat zien heeft zich in versterkte mate in de eerste 9 maanden van 2019 voortgezet. Het verloop van rentes met andere looptijden is vrijwel analoog aan de bovenstaande grafiek. De rekenrente die gehanteerd wordt voor het bepalen van de voorzieningen lag ultimo 2019 ruim onder het niveau van ultimo 2018 (0,75% respectievelijk 1,4%). De ontwikkelingen op de financiële markten hebben geleid tot een scherpe stijging van de verplichtingen.

Beoordeling controlemaatregelen vermogensbeheerders

Het is voor het bestuur van belang zich een beeld te vormen van de werking van de interne controlemaatregelen bij de vermogensbeheerders. Daartoe zijn bij de vermogensbeheerders jaarverslagen en verklaringen opgevraagd omtrent de werking van de AO/IC. Deze verklaringen zijn opgesteld aan de van (internationale) standaarden zoals SSAE 16 en ISAE 3402.

Daarnaast krijgt de beleggingsadviescommissie ieder halfjaar een rapportage over de vermogensbeheerders waarin sterke en zwakke punten en issues in de organisatie van de vermogensbeheerder uitgezet worden.

De rapportages van de vermogensbeheerders in combinatie met de rapportages van de beleggingsadviseurs geven het bestuur voldoende aanleiding om te blijven vertrouwen op de vermogensbeheerders.

Vooruitblik 2020

Economische ontwikkelingen

De verwachtingen voor 2019 waren niet hoog gespannen, politieke en economische onzekerheden duurden voort. Zoals vaker zijn de verwachtingen niet uitgekomen. Uiteindelijk is 2019 een uitstekend beleggingsjaar geworden.

De lage rente heeft echter ook zijn weerslag gehad op de verplichtingen die daardoor ook flink stegen.

Eind 2019 zag het er voor 2020 ook niet heel rooskleurig uit. Politieke en economische ontwikkelingen geven nog altijd de nodige onzekerheid. De Brexit is wel een feit maar over de voorwaarden moet nog onderhandeld worden. In Duitsland hapert de economie. De autoproductie is sterk gedaald vanwege schandalen en vanwege de omschakeling naar de productie van elektrische auto's.

Intussen is in de fabriek van de wereld, China, het coronavirus opgedoken. Dit voor mensen zeer besmettelijke en gevaarlijke virus leek zich aanvankelijk te beperken tot China maar verspreidt zich inmiddels over de hele wereld. China heeft de verspreiding tegengegaan door delen van het land af te sluiten van de buitenwereld. Eind maart 2020 lijkt het erop dat de maatregelen effect hebben gehad, er worden weinig of geen nieuwe besmettingen gemeld.

De Chinese maatregelen zijn te laat gekomen om een mondiale uitbraak van het virus te voorkomen. Na China zijn met name Iran, de landen in de EU en de Verenigde Staten getroffen. Omdat er geen medicijnen of vaccin tegen het virus bestaat wordt het voornamelijk bestreden door isolement van de patiënten en een sociaal isolement van de rest van de bevolking. Het is onzeker hoelang deze situatie nog zal voortduren.

De gevolgen van de pandemie zijn ingrijpend voor de bevolking en ook zeer groot voor de economie. De aandelenmarkten vertoonden in maart de grootste daling in een dag ooit, maatregelen van de centrale banken deden de koersen weer opveren. Met een verder dalende rente ontvouwd zich een van de slechtst denkbare scenario's.

Bij een dekkingsgraad van onder de 92% kan het fonds niet meer tijdig herstellen om aan de wettelijke normen ten aanzien van de financiële positie te voldoen. Bij deze kritische grens treedt het crisisplan in werking. Omdat de dekkingsgraad nog niet is gedaald tot het kritische niveau, is het crisisplan niet in werking gezet.

De continuïteit van de primaire processen, met name de pensioenbetalingen, is geborgd. Indien het personeel van het pensioenbureau uitvalt kan een beroep worden gedaan op personeel van de werkgever om de continuïteit te borgen. Het fonds beschikt over voldoende directe liquiditeiten om aan de betalingsverplichtingen te voldoen.

De IT systemen zijn zo ingericht dat de zowel op kantoor als van een afstand gewerkt kan worden zonder dat de integriteit en beschikbaarheid van systemen in het geding komen.

Van vrijwel alle leveranciers heeft het fonds bericht ontvangen dat zij maatregelen genomen hebben om de eigen processen te borgen. Deze rapportages hebben het bestuur geen aanleiding gegeven tot nadere acties.

Het bestuur heeft een tussentijdse nieuwsbrief op de website en het intranet van Technische Unie gepubliceerd waarin is ingegaan op de situatie bij het fonds.

Het bestuur heeft een 3-tal scenario's opgesteld voor het resterende jaar. In een redelijk optimistisch scenario draait de wereld economie eind 2020 weer normaal en blijven de gevolgen beperkt. Met de groei van het aantal besmettingen neemt de kans dat een minder gunstig scenario realiteit wordt echter alleen maar toe. Het bestuur verwacht dat de onzekerheid over het verloop van de pandemie en de onzekerheid over de gevolgen voorlopig nog zullen aanhouden.

Wet- & regelgeving

In het voorjaar van 2019 is er binnen de Stichting van de Arbeid een overeenkomst bereikt over de toekomstige pensioenstelsel. Met betrekking tot de AOW was er consensus over een minder snelle verhoging van de AOW leeftijd. Dat onderdeel van het pensioenakkoord is inmiddels in wetgeving vastgelegd. Alle overige onderdelen van het akkoord moeten nog worden uitgewerkt.

Er lijkt ook een vrij grote mate van overeenstemming te zijn over de afschaffing van de doorsneesystematiek. Dit systeem zou vervangen moeten worden door een systeem van degressieve opbouw. Consequentie is dat het in vooruitzicht gestelde pensioen voor alle deelnemers gaat veranderen. Of en hoe dit gecompenseerd moet worden is een probleem dat nog niet is opgelost.

De contouren van het nieuwe pensioenstelsel zijn geschetst. In 2020 moeten die contouren duidelijker worden en moet er eveneens duidelijkheid komen over de weg naar het nieuwe stelsel.

Met ingang van 13 januari 2019 is de IORP-II wetgeving van kracht geworden. Het standpunt van toezichthouder ten aanzien van de invulling is nog niet helemaal duidelijk, ook de toezichthouder is op zoek naar een invulling van de wet. Indien de toezichthouder akkoord gaat met de voorgestelde invulling worden de sleutelfunctiehouders Risico en Interne Audit aangemeld bij DNB. Beide sleutelfuncties zullen vanuit het bestuur worden ingevuld. De sleutelfunctiehouder Actuarieel is ingevuld door de certificerend actuaaris.

Herstructurering beleggingen

In 2019 is een start gemaakt met de herstructurering van de portefeuille zakelijke waarden. In 2020 zal dit verder geëffectueerd worden. Tegelijkertijd is de herstructurering van de vastrentende portefeuille in voorbereiding. Gekeken worden naar mogelijkheden om de afdekking van het renterisico efficiënter te doen plaatsvinden waardoor er vermogen vrijgespeeld kan worden om meer rendement te behalen.

Uitvoering van de herstructurering wordt gezien de actuele ontwikkelingen uitgevoerd als de situatie op de financiële markten minder volatiel is geworden. Zie ook hiervoor bij de economische ontwikkelingen.

Commissie Parameters

In 2019 heeft de Commissie Parameters onder leiding van oud minister van Financiën Dijsselbloem advies uitgebracht over de parameters die fondsen hanteren bij het herstelplan en de haalbaarheidstoets. De verwachte rendementen die fondsen mogen hanteren zijn voor alle beleggingscategorieën op een lager niveau vastgesteld. Het effect op de dekkingsgraad is voor een gemiddeld fonds berekend op $-/- 2,5\%$. De nieuwe parameters moeten met ingang van 1 januari 2020 worden toegepast en zullen een aanzienlijk invloed hebben op het herstelplan.

Met ingang van 2021 wordt een nieuwe Ultimate Forward Rate van kracht. Deze UFR kent een sterkere binding met de marktrente. De nieuwe UFR komt met de huidige renteniveaus lager uit met als gevolg een hoger niveau voor de verplichtingen en een lagere dekkingsgraad.

Amstelveen, 24 juni 2020

Drs. G.Th.F.M. Groot
Voorzitter

Mw. Mr. M.M. Oude Reimer
Secretaris

Mw. A. Dijkman MSc
Lid

Drs. W. Korving
Lid

Drs. G.R. de Vries
Lid

Drs. T. Melchior
Penningmeester

Ing. R. van Groningen
Lid

J.J. Labree
Lid

H. Tol
Lid

D. Willemsz
Lid

Verantwoording & Toezicht

Verslag van het verantwoordingsorgaan

Taak en werkwijze

Het is de taak van het verantwoordingsorgaan (hierna te noemen het VO) om het door het bestuur van Stichting Hagee Pensioenfonds (hierna te noemen het fonds) gevoerde beleid te toetsen. Het VO doet dit onder andere vanuit alle documenten en informatie die het VO ontvangt van bestuur, pensioenbureau en belangenorganisaties. Het VO ontvangt alles wat ook aan de bestuursleden wordt gestuurd, waardoor wij geen informatieachterstand hebben ten opzichte van bestuursleden van het fonds.

Met de informatie uit deze documenten, uit gezamenlijke vergaderingen met het bestuur, uit overleg met de voorzitter van het bestuur en het hoofd pensioenbureau en uit eigen overleg toetst het VO het door het bestuur gevoerde beleid in relatie met de missie en visie van het fonds. In het bijzonder wordt hierbij nagegaan of het gevoerde beleid rekening heeft gehouden met de belangen van alle betrokken partijen, de actieven, de slapers, de uitkeringsgerechtigden en de werkgever.

Bevindingen

Ontwikkeling dekkingsgraad in 2019

De feitelijke dekkingsgraad is in 2019 gestegen van 110,8% naar 114,0%. De positieve invloed van het rendement op het vermogen is voor een groot deel teniet gedaan door een verdere daling van de rente. Op grond van de beleidsdekkingsgraad van oktober is het bestuur in staat geweest om een gedeeltelijke indexatie toe te kennen. Het Verantwoordingsorgaan constateert dat de cumulatieve achterstand van de toeslagen op de prijsinflatie verder is opgelopen.

De ambitie van het fonds is om zo mogelijk volledige toeslagen toe te kennen. Het Verantwoordingsorgaan plaatst een kritische kanttekening bij de haalbaarheid van deze ambitie onder het huidige Financiële Toetsingskader.

Communicatie

In 2019 heeft het fonds haar website uitgebreid met een pensioenplanner. Met deze planner kunnen deelnemers zelf de flexibiliseringsmogelijkheden in de pensioenregeling doornemen.

Het communicatieplan is in het boekjaar hernieuwd, inhoudelijke wijzigingen hebben er niet plaatsgevonden. Voor het Verantwoordingsorgaan was er geen aanleiding hierover een advies uit te brengen.

Premiedekkingsgraad

Op basis van de bestaande afspraken met de werkgevers heeft het bestuur de pensioenopbouw voor 2019 vastgesteld op 1,637%. De premiedekkingsgraad (ex-ante en ex-post) bevond zich ruim boven de 100%. Als gevolg van een verder gedaalde rente is de pensioenopbouw voor 2020 met 1,600% op een nog lagere niveau bepaald dan in 2019. De ex-ante bepaalde premiedekkingsgraad voor 2020 komt uit op 99%. Het eigen vermogen komt hierdoor onder druk.

Het Verantwoordingsorgaan geeft het bestuur in overweging om vooraf te bepalen welke ondergrens voor de premiedekkingsgraad het verantwoord acht.

Beleggingsbeleid

In 2019 heeft het fonds stappen genomen om te komen tot de strategische asset allocatie volgens de ALM studie

2018. Ook heeft het fonds een eerste stap genomen om te komen tot een MVB beleid dat meer concrete handvatten geeft om de vermogensbeheerders op MVB aspecten te beoordelen.

Tevens heeft het fonds een deel van het wereldwijd belegde aandelenvermogen belegd in een fonds van de adviseur. Het voornemen is om ook het resterende deel van het wereldwijd belegde aandelenvermogen in hetzelfde fonds onder te brengen.

Het Verantwoordingsorgaan adviseert het bestuur het MVB beleid in 2020 af te ronden. Het Verantwoordingsorgaan constateert dat met de overstap naar de vermogensbeheerder van de adviseur de afhankelijkheid van deze adviseur sterk vergroot wordt. Het VO adviseert het bestuur de risico's op belangverstrengeling nauwkeurig te blijven monitoren.

Samenstelling Verantwoordingsorgaan

Door het aftreden van 2 van de 3 leden van het Verantwoordingsorgaan heeft het VO enige tijd beperkt kunnen functioneren. In het najaar van 2019 en voorjaar 2020 zijn 2 nieuwe leden tot het VO toegetreden zodat het VO nu weer op sterkte is.

Conclusie

Zowel in het bestuur als in het VO is het nauwelijks merkbaar namens welke groep (actieven, uitkeringsgerechtigden, werkgever) men in het bestuur/VO zitting heeft. Er is een gezamenlijk belang om de pensioenregeling zo goed mogelijk uit te voeren. Noch in het fondsbestuur, noch in het VO ontstaan er conflicten door tegengestelde belangen. Het VO is, net als in vorige jaren, tevreden met deze open cultuur.

Het VO is op basis van alle beschikbare informatie van mening dat het bestuur haar taken in 2019 op correcte wijze heeft uitgevoerd en daarmee de belangen van alle deelnemers op evenwichtig wijze heeft weten te behartigen.

Hans Bloemen
Paul de Nooijer
Arno Vos

Reactie van het bestuur

Het bestuur is tevreden met het positieve oordeel van het Verantwoordingsorgaan in het jaarverslag 2019.

Met betrekking tot de ontwikkeling van de dekkingsgraad en de gevolgen daarvan voor het toekennen van toeslagen heeft het bestuur hetzelfde inzicht als het Verantwoordingsorgaan. De achterstand in toeslagen is verder opgelopen in een tijd waarin hoge rendementen op de beleggingen zijn behaald. De actuele ontwikkelingen staan op gespannen voet met de realiteit.

Het Verantwoordingsorgaan heeft de terechte conclusie getrokken dat de verlaagde premiedekkingsgraad consequenties heeft voor de financiële positie van het fonds. Het bestuur onderschrijft die conclusie van het Verantwoordingsorgaan maar tekent hierbij aan dat de premiedekkingsgraad in de afgelopen jaren ruim boven de 100% heeft gelegen.

Het bestuur dankt het Verantwoordingsorgaan voor de goede samenwerking in 2019 en gaat er vanuit dat deze in 2020 kan worden voortgezet.

Verslag van de visitatiecommissie

1. Inleiding

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds Hagee (Fonds) heeft VCHolland en daarmee de leden van de visitatiecommissie, na advies van het Verantwoordingsorgaan (VO) van het Fonds, de opdracht gegeven tot de uitvoering van een visitatie bij het Fonds.

De visitatiecommissie (VC) heeft tot (wettelijke) taak toezicht te houden op (de totstandkoming van) het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het Fonds. Binnen dit kader vormt de VC zich een beeld van de wijze waarop het Fonds de Code Pensioenfondsen naleeft.

De VC is ten minste belast met het toezien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken aan het VO en de werkgever, en in het jaarverslag.

Het intern toezicht vervult zijn taak zodanig dat het bijdraagt aan het effectief en slagvaardig functioneren van het Fonds en aan een beheerste en integere bedrijfsvoering.

VCHolland heeft voor de uitvoering van visitaties een werkwijze ontwikkeld die uiteindelijk uitmondt in een rapportage over de bevindingen en het oordeel van de VC. De visitatie strekte zich uit tot de op 16 april beschikbare informatie over 2019.

2. Oordeel/Bevindingen

Samenvattend oordeel:

De VC is van oordeel dat het beleid van het bestuur evenwichtig en op een zorgvuldige manier tot stand is gekomen en uitgevoerd.

De VC vindt wel dat hier en daar de processen moeten worden aangescherpt om compliance met alle wettelijke normen te waarborgen (bijvoorbeeld met betrekking tot betrokkenheidsbeleid, actuele verklaring beleggingsbeginselen, adviesrecht VO met betrekking tot communicatie).

Samenvattend oordeel Code Pensioenfondsen

De Code Pensioenfondsen is ingedeeld in acht hoofdthema's. In de hierna opgenomen tabel wordt inzichtelijk gemaakt op welke wijze deze hoofdthema's zich verhouden tot de onderwerpen waarop de VC haar toezicht heeft gericht.

De VC heeft kennisgenomen van de eigen beoordeling van het Fonds met betrekking tot de naleving van de Code. Deze is naar het oordeel van de VC voldoende robuust. De rapportage en uitleg van de uitzonderingen en de onderwerpen waarover het Fonds wettelijk of volgens de Code is gehouden te rapporteren, is in het bestuursverslag 2018 consistent met de uitgevoerde analyse. De VC merkt op dat beoordeling of goedkeuring van het jaarverslag 2019 niet tot haar mandaat heeft behoord.

	Functioneren VC	Algemeen, opvolging aanbevelingen	Governance	Geschiktheid	Beleggingen	Risico's	Communicatie
Vertrouwen waarmaken		2, 5	1, 3, 4, 5, 9		6, 7	8	
Verantwoordelijkheid nemen			10, 11, 12, 13, 14			12	
Integer handelen		22	15, 16, 17, 18, 19, 20, 21				
Kwaliteit nastreven	28		23, 24, 25	26, 27, 28, 29, 30			
Zorgvuldig benoemen			34, 39, 40	31, 32, 33, 35, 36, 37, 38			
Gepast belonen			41, 42, 43, 44, 45				
Toezicht houden en inspraak waarborgen	46, 48	47, 50	51, 52, 53, 54, 55, 56, 57				
Transparantie bevorderen		58, 59, 61, 62, 64	65		62		60, 61, 63

De gerapporteerde uitzonderingen zien op de hoofdthema's Vertrouwen waarmaken en Zorgvuldig benoemen en de belangrijkste aanbevelingen van de VC zien op de hoofdthema's Verantwoordelijkheid nemen, Kwaliteit nastreven en Transparantie bevorderen. Naar het oordeel van de VC zijn de gerapporteerde uitzonderingen en de onderstaand gerapporteerde bevindingen niet van zodanige aard dat hiermee in materiële zin inbreuk wordt gemaakt op het naleven van genoemde hoofdthema's.

a. Opvolging bevindingen en aanbevelingen

Het Fonds heeft de aanbevelingen van de VC op een gestructureerde en zorgvuldige wijze afgewogen en de opvolging met het verantwoordingsorgaan besproken. De prioriteiten die het Fonds stelt bij de opvolging zijn goed uit te leggen. De VC gaat ervan uit dat de aanbevelingen die volgen uit de rapportages van de sleutelfunctiehouders op dezelfde gestructureerde wijze zullen worden behandeld.

b. Algemene gang van zaken

Het Fonds reageert adequaat op interne en externe veranderingen. Het heeft een dekkingstekort en is zich ervan bewust dat het achterloopt op het herstelplan, doch acht een directe actie hierop niet opportuun. Over enkele pensioen-specifieke zaken kan in het bestuursverslag nog wat scherper worden gecommuniceerd.

c. Governance

Het Fonds is zodanig georganiseerd dat een beheerste en integere bedrijfsvoering wordt bevorderd en de belangen van de verschillende groepen stakeholders evenwichtig worden afgewogen. Enkele documenten zijn aan actualisering toe en een procedure waarmee wordt gewaarborgd dat het VO tenminste over alle wettelijk verplichte onderwerpen om advies wordt gevraagd, verdient aanbeveling.

d. Geschiktheid

De geschiktheid van de leden van de fondsorganen wordt op een adequate wijze bevorderd. Er is een actueel geschiktheidsplan dat nog verder aangevuld kan worden met functieprofielen van sleutelfunctiehouders en commissieleden. Het Fonds spant zich in om te voldoen aan de normen met betrekking tot diversiteit, maar loopt

hierbij tegen beperkingen aan ten aanzien van de beschikbaarheid van geschikte kandidaten.

e. Beleggingen

In algemene zin voldoet het Fonds aan de (wettelijke) normen met betrekking tot de totstandkoming, uitvoering en bewaking van het beleggingsproces. De beleggingscyclus kan nog rondgemaakt worden voor wat betreft maatschappelijk verantwoord beleggen, met name voor wat betreft monitoring naar aanleiding van de rapportage door de vermogensbeheerders en periodieke evaluatie en heroverweging van de beleidsuitgangspunten. Met betrekking tot opzet en publicatie van het betrokkenheidsbeleid en publicatie van een actuele verklaring beleggingsbeginselen moeten de wettelijke normen in acht worden genomen.

f. Risico's

Het Fonds heeft in algemene zin het risicobeheer goed op orde. Aandacht kan nog worden besteed aan de in IORP II voorgeschreven functiescheiding tussen de tweede verdedigingslijn en het beleggingsproces (de tweede lijn is nu belegd bij de BAC). Bij de opzet en uitvoering van het ICT-beleid kan nog meer aandacht worden besteed aan cybersecurity en toekomstvastheid van systemen.

g. Communicatie

Naar de mening van de VC voert het Fonds een adequaat communicatiebeleid. Zoals eerder opgemerkt heeft het VO wel een adviesrecht met betrekking tot (wijzigingen in) het communicatiebeleid.

De visitatiecommissie

Mariëtte Simons

Frans Lemkes

Niek de Jager

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft met belangstelling kennis genomen van het rapport van de visitatiecommissie. Naast de algemene conclusie van de commissie dat het beleid van het bestuur voldoende evenwichtig is en zorgvuldig tot stand gekomen, heeft de commissie enkele aanbevelingen gedaan.

De aanbevelingen met betrekking tot maatschappelijk verantwoord beleggen worden door het bestuur ondersteund. Dit onderwerp wordt in 2020 opgepakt.

Met betrekking tot risico's en de implementatie van IORP-II heeft de visitatiecommissie aanbevolen de beschrijving van de organisatie verder aan te scherpen. Tevens is geadviseerd de opvolging van de rapportages van de sleutelfunctiehouders te formaliseren. Beide aanbevelingen worden opgevolgd.

De visitatiecommissie heeft met een kritische blik gekeken van het functioneren van de bedrijfsvoering. Hiermee heeft de visitatiecommissie bijgedragen aan verdere verbeteringen in het functioneren. Het bestuur heeft de kritische blik van de visitatiecommissie zeer op prijs gesteld.

Jaarrekening

Balans per 31 december 2019

De balans is opgesteld na bestemming van het saldo van baten en lasten.

(x € 1.000,-)				
	Ref.	31-12-2019	31-12-2018	
ACTIVA				
Beleggingen voor risico pensioenfonds				
Vastgoedbeleggingen		55.202	45.841	
Aandelen		209.000	153.038	
Vastrentende waarden		<u>342.478</u>	<u>302.686</u>	
	1	606.680		501.565
Vorderingen en overlopende activa				
Vorderingen uit herverzekering		244	192	
Overige vorderingen		<u>1.886</u>	<u>377</u>	
	2	2.130		569
Overige activa				
Liquide middelen	3	4.971		5.104
Totaal activa		<u>613.781</u>	<u>507.238</u>	
PASSIVA				
Stichtingskapitaal en reserves				
Wettelijke en statutaire reserves		75.466	49.174	
Premiedepot		<u>-</u>	<u>-</u>	
	4	75.466		49.174
Technische Voorzieningen				
Voorziening pensioenverplichtingen	5	537.673		457.319
Overige schulden en overlopende passiva	6	642		745
Totaal passiva		<u>613.781</u>	<u>507.238</u>	

Staat van baten en lasten over 2019

(x € 1.000,-)			
	Ref.	2019	2018
Baten			
Premiebijdragen	9	18.634	16.946
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	10	99.734	-5.266
Overige baten	11	241	192
Totaal baten		118.609	11.872
Lasten			
Pensioenuitkeringen	12	11.938	11.609
Pensioenuitvoeringskosten	13	604	592
Toevoeging pensioenopbouw		15.406	15.248
Rentetoevoeging		-1.073	-1.128
Mutatie overdracht van rechten		1.265	3.410
Benodigd voor toeslagen		2.929	5.083
Conversie pensioenleeftijd 68		-	-426
Opslag i.v.m. aanpassing overlevingskansen		-	-4.748
Overige mutaties		-1.057	54
Vrijval voor pensioenuitkeringen		-11.949	-11.492
Vrijval voor pensioenuitvoeringskosten		-299	-287
Wijziging marktrente		75.132	19.533
Mutatie voorziening pensioenverplichting	14	80.354	25.247
Saldo overdrachten van rechten	15	-1.126	-3.415
Overige lasten	16	546	485
Totaal lasten		92.316	34.518
Totaal Saldo van baten en lasten		26.293	-22.646
<i>Bestemming van het saldo van baten en lasten:</i>			
Algemene reserves		26.293	-20.897
Premiedepot		-	-1.749
		26.293	-22.646

Kasstroomoverzicht 2019

(x € 1.000,-)

	2019	2018
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	17.094	16.943
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	1.406	3.831
Betaalde pensioenuitkeringen	-11.956	-11.564
Betaald in verband met overdracht van rechten	-283	-412
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-670	-541
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars	194	202
Betaalde premies herverzekering	-546	-678
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	5.239	7.781
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	104.501	4.074
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	162	937
Aankopen beleggingen	-109.989	-9.911
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-46	-145
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-5.372	-5.045
Mutatie liquide middelen	-133	2.736
 Totaal liquide middelen per 1 januari	 5.104	 2.368
 Totaal mutatie liquide middelen	 -133	 2.736
 Totaal liquide middelen per 31 december	 4.971	 5.104

Toelichting op de balans en staat van baten en lasten

Algemene toelichting

Activiteiten

Hagee Stichting is statutair gevestigd in Amstelveen, Bovenkerkerweg 10-12. De stichting is ingeschreven bij het stichtingenregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 41199361. Het doel van Hagee Stichting is het verlenen van pensioenaanspraken en het verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden. Het pensioenfonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregelingen van de aangesloten werkgevers, Technische Unie B.V., Otra N.V., Van Egmond Elektrogroothandel B.V. en GEWI B.V.

Toelichting op het kasstroomoverzicht

Voor de opstelling van het kasstroomoverzicht is de directe methode gehanteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ), uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving. De jaarrekening is opgesteld in (eenheden van 1.000) euro's.

Beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde. De overige activa en passiva worden gewaardeerd op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. In de balans, de staat van baten en lasten en het kasstroomoverzicht zijn referenties opgenomen, waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

Continuïteitveronderstelling

Bij het opstellen van de jaarrekening is er van uitgegaan dat het pensioenfonds haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten zonder noodzaak of intentie tot liquidatie of staking van alle bedrijfsactiviteiten. Het pensioenfonds kan in geval van een crisis de voortgang van kritische processen, zoals de uitbetaling van de pensioenen en het vermogensbeheer, voortzetten. Dit geldt ook voor materiële processen die zijn uitbesteed aan (strategische) leveranciers. De liquiditeit van het fonds is niet in het geding.

De uitbraak van het Covid-19 virus (coronavirus) en de wereldwijde verspreiding en de daarbij behorende overheidsmaatregelen waren per jaareinde 2019 nog niet aan de orde en niet van invloed op de activiteiten van het fonds. Derhalve worden de gevolgen van de uitbraak van het coronavirus aangemerkt als gebeurtenissen na balansdatum die geen nadere informatie geven over de feitelijke situatie op balansdatum. In de toelichting op de jaarrekening alsmede in het bestuursverslag wordt nader ingegaan op de mogelijke gevolgen van de uitbraak van het coronavirus op het pensioenfonds en de verwachte gang van zaken in 2020.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

Schattingen en veronderstellingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt het bestuur van het

pensioenfonds zich verschillende oordelen en maakt schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

Opname van actief, verplichting, bate of last.

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Vreemde valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's, zijnde de functionele en presentatievaluta van het pensioenfonds.

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Monetaire activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

Niet-monetaire activa die volgens de actuele waarde worden gewaardeerd in een vreemde valuta worden omgerekend tegen de wisselkoers op het moment waarop de actuele waarde werd bepaald.

Beleggingen voor risico pensioenfonds

Het fonds belegt in participaties van beleggingsinstellingen waarbij geen sprake is van objectief vast te stellen frequente marktnoteringen. De waardering van de participaties vindt plaats op basis van de marktwaardes van de onderliggende beleggingen. Waar geen marktwaardes beschikbaar zijn vindt waardering van de beleggingen plaats op basis van waarderingsmodellen en –technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten en het gebruik van schattingen.

Schattingen van de actuele waarde zijn een momentopname, gebaseerd op marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen zijn van nature subjectief en bevatten onzekerheden en een significante oordeelsvorming en kunnen niet met precisie worden vastgesteld.

Op basis van de verscheidenheid en gradaties in waarderingmethoden dienen de beleggingen te worden ingedeeld naar drie verschillende waarderingsniveaus:

Niveau 1: de waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen van identieke beleggingen in een actieve markt.

Niveau 2: Actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van waarderingsmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Niveau 3: De waarde wordt vastgesteld met waarderingsmodellen waarin niet gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Vastgoedbeleggingen

Vastgoedbeleggingen zijn onroerende zaken die worden aangehouden om waardeinstijgingen te realiseren. Deze beleggingen betreffen participaties in vastgoedfondsen. Bij aanvang van de belegging wordt de waardering gebaseerd op de verkrijgingsprijs inclusief de transactiekosten. Vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd op reële waarde zijnde de marktwaarde. Marktwaarde wordt onder meer gebaseerd op door onafhankelijke deskundigen verrichte taxaties. Waardeveranderingen van op marktwaarde gewaardeerde vastgoedbeleggingen worden verwerkt in de staat van baten en lasten. Op vastgoedbeleggingen wordt niet afgeschreven.

Beleggingen in indirect (beursgenoteerd) vastgoed betreffen beleggingen in participaties van beleggingsinstellingen. De waardering van de participaties wordt afgeleid van de beurswaarde per balansdatum van de onderliggende beursgenoteerde aandelen. Deze participaties in beursgenoteerd vastgoed worden bij indeling naar waarderingsniveaus ingedeeld als niveau 2, de participaties in niet-beursgenoteerd vastgoed worden ingedeeld als niveau 3.

Aandelen

Het fonds belegt alleen in participaties van beleggingsinstellingen. De waardering van de participaties wordt afgeleid van de beurswaarde per balansdatum van de onderliggende beursgenoteerde aandelen. Deze participaties worden bij de indeling naar waarderingsniveaus ingedeeld als niveau 2.

De marktwaarde van niet-beursgenoteerde aandelen en participaties in beleggingsinstellingen is gebaseerd op het aandeel dat het pensioenfonds heeft in het eigen vermogen van het niet-beursgenoteerde aandeel per balansdatum.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden betreffen participaties in beleggingsinstellingen welke zijn gewaardeerd op reële waarde zijnde de beurswaarde van de onderliggende stukken. Het waarderingsniveau van deze beleggingen kan worden geclassificeerd als niveau 2. De waarde van de participaties wordt bepaald op basis van de marktwaarde van de onderliggende stukken.

Waardering van hypothecaire leningen vindt plaats op basis van kostprijs minus de aflossingen.

De lopende interest op vastrentende waarden wordt gepresenteerd als onderdeel van de marktwaarde van de vastrentende waarden.

In de portefeuille vastrentende waarden zijn derivaten begrepen ten behoeve van de afdekking van het renterisico. Voor het afdekken van het renterisico worden interest rate swaps en futures gebruikt. Interest rate swaps worden gewaardeerd op marktwaarde, die is gebaseerd op de contante waarde van de verwachte kasstromen, onder aftrek van op de balansdatum eventueel verdiende respectievelijk verschuldigde interest. Futures worden gewaardeerd op marktwaarde. De marktwaarde wordt bepaald aan de hand van de notering op een beurs of een andere gereguleerde markt.

Bruikleen van beleggingen

Enkele vermogensbeheerders hebben de contractuele mogelijkheid om beleggingen tijdelijk in bruikleen te geven. Als zekerheid ontvangen de beheerders een onderpand dat de waarde van de uitgeleende stukken (meer dan) volledig dekt.

Herverzekeringen

Uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft. Vorderingen uit herverzekeringscontracten op risicobasis worden verantwoord op het moment dat de verzekerde gebeurtenis zich voordoet. Bij de waardering worden de herverzekerde uitkeringen contant gemaakt tegen de rentetermijnstructuur, onder toepassing van de actuariële grondslagen van het pensioenfonds.

Vorderingen uit hoofde van winstdelingsregelingen worden verantwoord op het moment van toekenning door de herverzekeraar.

Vorderingen uit hoofde van beleggingen

De vorderingen uit hoofde van beleggingen worden opgenomen tegen de nominale waarde. Een voorziening wordt getroffen op de vorderingen op grond van verwachte oninbaarheid.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de nominale waarde. Een voorziening wordt getroffen op de vorderingen op grond van verwachte oninbaarheid.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel met een looptijd korter dan twaalf maanden. Zij worden onderscheiden van Liquide middelen beschikbaar voor beleggingen. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Eventuele rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden.

Continuïteit

Hagee Stichting kan in elk geval van een crisis de voortgang van de dagelijkse bedrijfsvoering garanderen. Het crisisplan van het fonds treedt dan in werking. Alle (kritische) processen kunnen op afstand worden uitgevoerd en worden gemonitord. Dit geldt tevens voor de strategische leveranciers. Daarbij geldt dat, gezien Hagee Stichting meer pensioenpremie ontvangt dan uitkeert, de liquiditeitspositie tijdens een crisis niet in het geding is.

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van deze continuïteitsveronderstelling. Daarbij geldt dat het voortbestaan van Hagee Stichting niet wordt bedreigd.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen. Het jaarresultaat zal, na de mutatie van het premiedepot, toegevoegd of onttrokken worden aan de algemene reserve.

De statutaire reserves en de overige wettelijke reserves die het pensioenfonds conform artikel 2:389 BW en artikel 2:390 BW vormt, blijken op grond van artikel 2:373 lid 1 BW afzonderlijk uit de balans.

Het premiedepot is een reserve die wordt gevormd uit het verschil tussen de kostendekkende premie en de feitelijke premie. De mutatie van het premiedepot wordt gefinancierd vanuit de premie en het beleggingsresultaat van het fonds. Het premiedepot kan niet negatief worden. Het premiedepot is een reserve die niet meegenomen wordt in de berekening van de dekkingsgraad.

Door het pensioenfonds is besloten geen herwaarderingsreserve (conform artikel 2:390 lid 1 BW) op te nemen omdat dit op grond van artikel 146 van de Pensioenwet niet verplicht is voor pensioenfonds.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

De voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds (VPV) wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente, waarvoor de actuele rentetermijnstructuur per 31 december 2019 zoals gepubliceerd door DNB wordt gebruikt. In deze rentetermijnstructuur is voor de looptijden vanaf 20 jaar gebruik gemaakt van de zogenaamde Ultimate Forward Rate-methode.

Bij de berekening van de VPV is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of de

opgebouwde pensioenaanspraken worden geïndexeerd. Alle per balansdatum bestaande indexatiebesluiten zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van de toekomstige pensioenopbouw waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt rekening gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De VPV is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- De gehanteerde marktrente die gebaseerd is op de rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB, rekening houdend met de verschillende looptijden van de uitkeringen.
- Overlevingstafels, te weten de AG-Prognosetafel 2018 inclusief Willis Towers Watson ervaringssterfte.
- Hantering van voorwaardelijke toeslagverlening van de pensioenverplichtingen. Het pensioenfonds streeft naar toeslagverlening voor de actieve en inactieve deelnemers op basis van de "prijsindex". Het maximum van het pensioensalaris is mede afhankelijk gesteld van de prijsindex als gedefinieerd in het pensioenreglement. Het pensioensalaris van vervroegd uitgetreden en arbeidsongeschikten wordt aangepast aan de hand van de loonindex. Daarbij wordt voor bepaling van de pensioengrondslag de laatst geldende franchise gehanteerd. De onvoorwaardelijke toeslagen voor de WAO-hiaatregeling zijn wel in de technische voorzieningen opgenomen.
- Voor iedere deelnemer wordt ongeacht de burgerlijke staat een voorziening pensioenverplichting ter zake van het partnerpensioen aangehouden.
- Kostenopslag ter grootte van 2,5 % van de VPV (2018 2,5%) in verband toekomstige administratie- en excassokosten.
- Er is sprake van voortzetting van de pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid. Voor volledig en duurzame arbeidsongeschikten is sprake van vrijstelling van premiebetaling. Voor de overige arbeidsongeschikten geldt de normale pensioenpremie.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking zijn schulden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan hen in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waarde wijzigingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden kosten die verband houden met het beheer van het vermogen verrekend met de desbetreffende vermogensbeheerders.

Verrekening van kosten

De directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend met de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies en valutaverschillen.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Rentetoevoeging en indexatie

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur (berekend op basis van de UFR-methodiek) van interbancaire swaps primo boekjaar. De interesttoevoeging wordt tegen de rekenrente primo berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

De toeslag voor indexatie wordt pas in de staat van baten en lasten opgenomen nadat een bestuursbesluit is genomen

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Uitkeringen en kosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Wijziging marktrente en overige grondslagen

Het effect van de aanpassing van de marktconforme rekenrente en overige actuariële grondslagen op de voorziening pensioenverplichtingen wordt ultimo verslaggevingsperiode in de staat van baten en lasten opgenomen.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

Overige baten en lasten in de actuariële sfeer worden toegekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

De mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers betreft de wijzigingen in de waarde van de technische voorziening voor risico deelnemers.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdracht van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Toelichting op de balans per 31 december 2019

1. Beleggingen voor risico pensioenfonds

De volgende tabel geeft het verloop van de beleggingen weer.

	(x € 1.000,-)			
	Vastgoed - beleggingen	Aandelen	Vastrentend e - waarden	Totaal
2019				
Stand per 1 januari	45.841	153.038	302.686	501.565
Aankopen	-	87.728	44.913	132.641
Verkopen	-	-72.000	-53.737	-125.737
Waardeontwikkeling	9.361	40.234	48.616	98.211
Stand per 31 december	55.202	209.000	342.478	606.680
2018				
Stand per 1 januari	45.980	162.614	293.489	502.083
Aankopen	4.995	44	4.871	9.910
Verkopen	-4.067	-	-1	-4.068
Waardeontwikkeling	-1.067	-9.620	4.327	-6.360
Stand per 31 december	45.841	153.038	302.686	501.565

Specificatie van beleggingen:

	(x € 1.000,-)	
Vastgoedbeleggingen	31-12-2019	31-12-2018
Niet-beursgenoteerde vastgoedbeleggingsfondsen	55.202	45.841
Totaal	55.202	45.841

	(x € 1.000,-)	
Aandelen	31-12-2019	31-12-2018
Niet-beursgenoteerde aandelenbeleggingsfondsen:		
Opkomende markten	27.423	23.295
Ontwikkelde markten	181.577	129.743
Totaal	209.000	153.038

De waardering van de participaties in aandelenfondsen zijn afgeleid van de beurswaarde van de onderliggende aandelen.

	(x € 1.000,-)	
Vastrentende waarden	31-12-2019	31-12-2018
Niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen		
Hypothecaire leningen	28.788	26.467
Vastrentende waarden lange duratie	219.818	136.313
Vastrentende waarden korte duratie	93.872	139.906
Totaal	342.478	302.686

Waardering van hypothecaire leningen vindt plaats op basis van kostprijs minus de aflossingen.

2. Vorderingen en overlopende activa

	(x € 1.000,-)	
	31-12-2019	31-12-2018
Vorderingen uit hoofde van waardeoverdrachten	225	224
Vorderingen op vermogensbeheerders	113	135
Vorderingen uit herverzekeringen	244	192
Vorderingen op sponsors	1.544	4
Overige vorderingen	4	14
Totaal	2.130	569

De vorderingen op sponsors hebben betrekking op de pensioenpremies over de maand december 2019.

	(x € 1.000,-)	
	31-12-2019	31-12-2018
Pensioenpremies	1.544	4
Totaal	1.544	4

De premievorderingen zijn binnen de daarvoor in de uitvoeringsovereenkomsten vastgelegde periode door het fonds ontvangen.

3. Liquide middelen

	(x € 1.000,-)	
	31-12-2019	31-12-2018
Liquide middelen	4.971	5.104
Totaal	4.971	5.104

De liquide middelen staan vrij ter beschikking. Daarnaast heeft het fonds een kredietfaciliteit afgesloten bij Oтра N.V. Deze faciliteit heeft tot doel om bij transacties een eventueel verschil tussen aan- en verkoopdag te overbruggen. Bij gebruik van de kredietfaciliteit is een marktconforme vergoeding verschuldigd. In 2019 is geen gebruik gemaakt van deze kredietfaciliteit.

4. Stichtingskapitaal en reserves

De wettelijke en statutaire reserves zijn in 2019 gestegen van € 49,2 miljoen naar € 75,5 miljoen. De hoogte van de reserves bevindt zich onder het wettelijk vereiste niveau, er is sprake van een reservetekort. Zolang er nog sprake is van een reservetekort is het fonds verplicht een herstelplan op te stellen.

Wettelijke en statutaire reserves:

	(x € 1.000,-)	
	31-12-2019	31-12-2018
Stand per 1 januari	49.174	70.071
Bestemming saldo van baten en lasten	26.292	-20.897
Totaal	75.466	49.174

Het aanwezige vermogen ten opzichte van de wettelijke vereisten kan als volgt worden geïllustreerd:

	(x € 1.000,-)	
	31-12-2019	31-12-2018
Minimaal vereist eigen vermogen	22.637	19.218
Vereist eigen vermogen	104.938	88.007
Aanwezig eigen vermogen	75.466	49.174
Reservepositie	-29.472	-38.833

Het aanwezige vermogen is lager dan het vereiste vermogen, daarmee is er per 31 december 2019 sprake van een reservetekort. Naar aanleiding van het reservetekort heeft het fonds op 26 maart 2020 een herstelplan bij De Nederlandsche Bank ingediend. Volgens dit nieuwe herstelplan is het fonds eind 2023 uit herstel. Op 4 juni 2020 heeft De Nederlandsche Bank ingestemd met dit herstelplan.

Solvabiliteit en dekking

	(x € 1.000,-)	
	31-12-2019	31-12-2018
Minimaal vereist eigen vermogen (MVEV)	22.637	19.218
Vereist eigen vermogen (excl. MVEV)	82.301	68.789
Totaal	104.938	88.007

De vermogenspositie van het pensioenfonds kan worden gekarakteriseerd als ontoereikend.

Nominale dekkingsgraad

De nominale dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen het vermogen van het fonds en de verplichtingen. De verplichtingen worden daarbij berekend op basis van de Ultimate Forward Rate zoals deze door De Nederlandsche Bank wordt gepubliceerd. De dekkingsgraad en de samenstellende onderdelen bedroegen aan het eind van het verslagjaar:

	31-12-2019	31-12-2018
Pensioenvermogen	613.139	506.493
Voorziening pensioenverplichtingen	537.673	457.319
Dekkingsgraad	114,0%	110,8%
Beleidsdekkingsgraad	112,0%	116,3%

De beleidsdekkingsgraad is het 12-maandsgemiddelde van de van dekkingsgraad. Beleidsbesluiten worden genomen op basis van de beleidsdekkingsgraad.

De reële dekkingsgraad is de verhouding tussen het vermogen en de volledig voor prijsinflatie geïndexeerde verplichtingen. Het onderstaande overzicht illustreert de reële dekkingsgraad.

	31-12-2019	31-12-2018
Pensioenvermogen	613.139	506.493
Voorziening pensioenverplichtingen	752.112	655.812
Reële dekkingsgraad	90,30%	94,90%
Toeslagruimte	35,0%	25,0%

Bij de bepaling van de reële dekkingsgraad is rekening gehouden met het toekomst bestendig indexeren, en het contant maken van de kasstromen uit indexatie tegen het verwacht rendement op aandelen.

Herstelplan

Omdat het vermogen niet voldoet aan de vereisten van De Nederlandsche Bank heeft het fonds een herstelplan opgesteld. In de onderstaande tabel is een vergelijking opgenomen van het verwachte verloop van de dekkingsgraad volgens het herstelplan ten opzichte van het werkelijke verloop.

	Verwacht	Werkelijk
Dekkingsgraad per 1 januari 2019	110,8%	110,8%
Premiebijdragen	0,2%	0,3%
Uitkering	0,3%	0,3%
Toeslagen	0,0%	-0,7%
Wijziging rentetermijnstructuur	-	-15,5%
Beleggingsresultaten	2,3%	18,8%
Overig	-0,1%	0,0%
Dekkingsgraad per 31 december 2019	113,5%	114,0%

In het herstelplan wordt uitgegaan van een gelijkblijvende rente in een periode van 10 jaar. Tevens wordt het rendement op het vermogen constant veronderstelt over de gehele looptijd van het plan. Uit het herstelplan 2019 blijkt dat het fonds in 2023 een beleidsdekkingsgraad bereikt die hoger is dan het Vereist Eigen vermogen. Ook eind 2019 is er sprake van een reserve tekort. Eind maart 2020 is daarom een nieuw herstelplan ingediend bij De Nederlandsche Bank. De rente en het rendement op het vermogen zijn over de gehele looptijd van het plan constant verondersteld. Het herstelplan 2020 heeft de dekkingsgraad ultimo 2019 als uitgangspunt, in het plan is dus geen rekening gehouden met de ontwikkelingen in 2020. Volgens dat herstelplan wordt in 2023 aan de vereisten van De Nederlandsche Bank voldaan. In 2023 bereikt de beleidsdekkingsgraad een niveau dat hoger is dan het vereist eigen vermogen. Op 4 juni 2020 heeft De Nederlandse Bank ingestemd met het herstelplan 2020.

In het onderstaande overzicht de beleidsdekkingsgraad primo en ultimo het boekjaar, verwacht en de realisatie.

	Verwacht	Werkelijk
Beleidsdekkingsgraad primo boekjaar	116,4%	116,4%
Beleidsdekkingsgraad ultimo boekjaar	112,3%	112,0%

Uit het herstelplan blijkt dat het fonds voldoende capaciteit heeft om binnen een periode van 10 jaar aan de vereisten van De Nederlandsche Bank te voldoen. Er is geen sprake van het toepassen van een korting. Het herstelplan wordt jaarlijks geëvalueerd. Als de actuele beleidsdekkingsgraad niet aan de vereisten van DNB voldoet moet een nieuw herstelplan, met een looptijd van 10 jaar, worden opgesteld.

5. Voorziening pensioenverplichtingen

De technische voorzieningen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	(x € 1.000,-)	
	31-12-2019	31-12-2018
Actieve en arbeidsongeschikte deelnemers	275.432	224.516
Gewezen deelnemers	67.947	51.466
Pensioengerechtigden	191.361	176.245
Herverzekering Voorziening WIA excedent	4	9
Toeslagverlening per 1 januari	2.929	5.083
Totaal	537.673	457.319

De technische voorzieningen zijn in 2019 met ruim € 80,4 miljoen gestegen. Het overgrote deel van die stijging kan toegeschreven worden aan een daling van de marktrente. Het effect hiervan op de technische voorzieningen bedroeg ruim € 75,1 miljoen.

In de onderstaande tabel is de mutatie van de technische voorzieningen gespecificeerd.

	(x € 1.000,-)	
	2019	2018
Stand per 1 januari	457.319	432.072
Toevoeging pensioenopbouw	15.406	15.248
Rentetoevoeging	-1.073	-1.128
Benodigd voor toeslagen	2.929	5.083
Mutaties overdrachten van rechten	1.265	3.410
Vrijval voor pensioenuitkeringen	-11.949	-11.492
Vrijval voor pensioenuitvoeringskosten	-299	-287
Wijziging marktrente	75.132	19.533
Wijziging overlevingsgrondslagen	-	-4.748
Conversie pensioenleeftijd 68	-	-426
Overige mutaties	-1.057	54
Stand per 31 december	537.673	457.319

De onderstaande tabel illustreert de geeft een overzicht van de aantallen deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden.

	31-12-2019	31-12-2018
Actieve en arbeidsongeschikte deelnemers	2.299	2.263
Gewezen deelnemers	1.532	1.431
Pensioengerechtigden	1.497	1.496
Totaal	5.328	5.190

Voorziening voor kosten

In de technische voorzieningen is een opslag opgenomen voor uitvoeringskosten. Als de

uitvoeringsovereenkomst wordt opgezegd zou de opslag voldoende moeten zijn om de uitvoering van de regeling voort te zetten. Indien het fonds de uitvoeringskosten zelfstandig zou moeten dragen zou deze voorziening onvoldoende zijn. De voorziening voor kosten bedraagt 2,5% van de Technische Voorzieningen.

Pensioenregeling

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 68 jaar. Het opbouwpercentage wordt jaarlijks vastgesteld, uitgangspunt hierbij is dat de beschikbare ruimte in de premie wordt gebruikt voor de opbouw van pensioen. De pensioengrondslag is gelijk aan 12 maal het op 1 januari van ieder jaar geldende vaste maandsalaris vermeerderd met vakantietoeslag en de eventuele vaste toeslagen, vermindert met een franchise. Het maximumjaarsalaris dat voor berekening van de pensioengrondslag in aanmerking wordt genomen bedroeg in 2019 € 107.593; de franchise bedroeg € 16.000. Tevens bestaat er recht op partner- en wezenpensioen. Deelname aan de pensioenregeling is mogelijk vanaf 21 jaar. Jaarlijks beslist het bestuur over de mate waarin toeslagen op de opgebouwde aanspraken worden toegekend. Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet wordt de pensioenregeling gekwalificeerd als een uitkeringsovereenkomst.

Prepensioenregeling

Voor een (beperkte) statische groep van medewerkers van aangesloten werkgevers bestaat nog een prepensioenregeling. Dit is een uitkeringsovereenkomst op basis van eindloon. Binnen de regeling vindt geen pensioenopbouw meer plaats.

Toeslagverlening

De mate van toeslagverlening wordt jaarlijks door het bestuur vastgesteld en is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds. Er bestaat geen recht op toeslagen. Bovendien wordt er door het pensioenfonds geen reserve aangehouden om in de toekomstige toeslagen te kunnen toekennen. De toeslagen worden derhalve gefinancierd uit de groei van het vermogen ten opzichte van de verplichtingen, overeenkomend met variant D.1 uit de toeslagenmatrix (zoals opgenomen in de Regeling Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling in verband met de invulling van het begrip consistentie en aanpassing van de toeslagenmatrix).

Met betrekking tot de mate van de feitelijke toekenning hanteert het bestuur de onderstaande beleidsstaffel als leidraad. Deze staffel geldt slechts als uitgangspunt; bij de jaarlijkse besluitvorming zal het bestuur relevante omstandigheden (zoals economische vooruitzichten en verwachte bestandsontwikkeling) in ogenschouw nemen.

Beleidsdekkingsgraad	
< 110%	Geen indexatie
> 110% < +/-125 - 130%	Toeslagverlening pro rato. Na toeslagverlening moet de DG groter of gelijk zijn aan 110%. De toeslag moet toekomstbestendig zijn.
> +/-125 - 130%	Volledige toeslag Mogelijk inhaaltoeslag, maximaal 1/5 ^e van het beschikbare vermogen mag worden ingezet

De inhoud van de beleidsstaffel luidt als volgt:

- Indien het totale pensioenvermogen groter is dan de nominale Technische Voorziening vermeerderd met het vereist eigen vermogen kan een volledige toeslag worden toegekend; de toeslag wordt evenwel beperkt ingeval deze niet eveneens in de toekomst toegekend kan worden.
- Indien het totale pensioenvermogen kleiner is dan 110,0% van de nominale Technische Voorziening, wordt er geen toeslag verleend.
- Voor tussenliggende waarden van het pensioenvermogen wordt de mate van toeslag pro rata vastgesteld, met dien verstande dat de indexaties ook in de toekomst toegekend moeten kunnen worden.
- Indien het pensioenvermogen hoger is dan de grens voor volledige toeslagverlening kan het meerdere, binnen de wettelijke kaders, worden aangewend voor het verlenen van een extra toeslagen (inhaaltoeslag).

Feitelijke toekenning van toeslagen zal altijd eerst plaatsvinden na een daartoe door het bestuur genomen besluit. De besluitvorming over de hoogte van de feitelijke toeslagverlening per 1 januari (opvolgend aan het einde van het kalenderjaar) vindt plaats in de laatste bestuursvergadering voorafgaand aan het einde van het kalenderjaar. Op basis van de uitkomsten van de beleidsstaffel, wordt door het bestuur – nadat alle overige relevante omstandigheden in ogenschouw zijn genomen – een besluit genomen over de mate van toeslagverlening. Hierbij kijkt het bestuur onder andere naar het verloop van de dekkingsgraad gedurende het jaar en wordt tevens rekening gehouden met de economische vooruitzichten voor de aankomende korte termijn. Bovendien wordt er rekening gehouden met de (absolute) hoogte van de procentuele prijsstijging in dat jaar.

In lijn met de toeslagenmatrix is het (voorwaardelijke) toeslagbeleid vastgelegd in het pensioenreglement. Met betrekking tot de communicatie aan de deelnemers zal het pensioenfonds in alle communicatie-uitingen ten aanzien van de rechten van deelnemers de voorgeschreven formuleringen hanteren met betrekking tot de inhoud van de pensioenregeling respectievelijk over de toekenning van toeslagen.

6. Overige schulden en overlopende passiva

De overige passiva worden gevormd door de volgende onderdelen:

	(x € 1.000,-)	
	31-12-2019	31-12-2018
Waardeoverdrachten	225	227
Pensioenuitkeringen	-	3
Crediteuren	48	109
Loonheffing/premie Zorgverzekeringswet	256	253
Advies- en controlekosten	91	105
Overige schulden overlopende passiva	22	23
Diverse schulden	-	25
Totaal	642	745

Alle schulden hebben een looptijd van minder van één jaar. De post loonheffing/premie zorgverzekeringswet heeft betrekking op de ingehouden loonheffing en premie zorgverzekeringswet en is in januari 2020 afgedragen.

7. Risicobeheer

Beleid en risicobeheer

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de verplichtingen. Het risico dat deze doelstelling niet gehaald kan worden, solvabiliteitsrisico, is daarmee het grootste risico. Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van risico's:

- ALM-beleid en duratie matching
- Financieringsbeleid
- Indexatiebeleid
- Herverzekeringsbeleid
- Toeslagbeleid
- Kortingsbeleid

Welke beleidsinstrumenten het bestuur inzet wordt bepaald op basis van analyses van de te verwachten toekomstige ontwikkelingen van de verplichtingen versus de ontwikkelingen van de financiële markten. Voor deze studies wordt onder andere een ALM-studie gebruikt. Een ALM-studie analyseert de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

Op basis van de resultaten van de analyses stelt het bestuur beleggingsrichtlijnen vast waarop het beleggingsbeleid wordt gebaseerd. De beleggingsrichtlijnen geven de normen en grenzen weer waarbinnen het beleggingsbeleid moet worden uitgevoerd en richten zich op het beheersen van de belangrijkste (beleggings-) risico's.

De beleggingscommissie monitort op maandbasis de ontwikkeling van de beleggingsportefeuille ten opzichte van de pensioenverplichtingen. Binnen het kader van het beleggingsplan heeft de beleggingscommissie het mandaat om de portefeuille waar nodig bij te sturen. Hierbij wordt gekeken naar de ontwikkeling van de dekkingsgraad, het risicoprofiel, mate van renteafdekking, oorzaken van de afwijkingen, vermogensbeheerders en de marktverwachtingen.

Risico

Het fonds onderkent de noodzaak om in de beleggingen risico te nemen om aan de doelstellingen te kunnen voldoen. Maatstaf voor het risico in de portefeuille is de "tracking error". De hoogte van de tracking error geeft een indicatie van de verwachte afwijking van het rendement van de beleggingen ten op zicht van de waardeontwikkeling van de verplichtingen. Op basis van de ALM-studie is een strategische tracking error vastgesteld van 8% met een bandbreedte van plus of minus 2%. De bandbreedte is richtinggevend voor het beleid en geen harde onder- of bovengrens.

De vereiste dekkingsgraad geldt als een maatstaf voor het korte termijn risico. Strategische is een niveau voor de vereiste dekkingsgraad vastgesteld van 119%. Voor de vereiste dekkingsgraad geldt een marge van plus of minus 5%.

	Strategisch	Minimum	Maximum
Tracking error	10,5%	8,5%	12,5%
Vereist Eigen Vermogen	119,0%	114,0%	124,0%

De actuele vereiste dekkingsgraad is in de laatste maanden van 2019 rond de strategische waarden uitgekomen. De tracking error lag per jaareinde eveneens rond de strategische waarde.

	Strategisch	31-12-2019
Tracking error	10,5%	10,8%
Vereist eigen vermogen	119,0%	119,5%

Beide indicatoren voor het risico in de beleggingsportefeuille lagen ultimo 2019 ruim binnen de bandbreedtes die daarvoor gesteld zijn in het beleggingsplan 2019. De indicatoren gaven geen aanleiding tot het aanpassen van het beleggingsbeleid.

	2019	2018
Duration vastrentende waarden (voor derivaten)	6,0	6,8
Duration vastrentende waarden (na derivaten)	19,3	14,0
Duration verplichtingen	20,2	19,2

Solvabiliteitsrisico

Vereist Eigen Vermogen

Het belangrijkste risico voor het fonds is het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen (solvabiliteitstoets). De solvabiliteit wordt bepaald aan de hand van algemene normen en op basis van normen die door de toezichthouder worden opgelegd. Als de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt bestaat het risico dat de pensioenopbouw beperkt moet worden of dat het fonds de verworven aanspraken en pensioenrechten vermindert.

Om het solvabiliteitsrisico te verminderen dient het fonds buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers wordt vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). Deze bevat een kwantificering van het beleid van het bestuur ten aanzien van de fonds specifieke risico's. Het fonds hanteert het standaardmodel om de hoogte van het vereist eigen vermogen te berekenen. Het vereist eigen vermogen bedroeg aan het einde van het boekjaar 119,5% van de verplichtingen.

In het onderstaande overzicht is het vereist eigen vermogen uitgesplitst naar de verschillende componenten.

	(x € 1.000,-)	
	2019	2018
S1. Renterisico	7.038	12.483
S2. Zakelijke waarden risico	85.550	64.437
S3. Valutarisico	15.064	21.490
S4. Grondstoffenrisico	-	-
S5. Kredietrisico	22.625	21.825
S6. Verzekeringstechnisch risico	15.950	13.483
S7. Liquiditeitsrisico	-	-
S8. Concentratierisico	-	-
S9. Operationeel risico	-	-
S10. Actief beheer risico	10.283	7.032
Diversificatie effect	-51.572	-52.743
Vereist eigen vermogen	104.938	88.007
Voorziening pensioenverplichtingen	537.673	457.319
Als percentage van de voorziening pensioenverplichtingen	19,5%	19,2%
 Vereist vermogen	 642.611	 545.326
Aanwezig vermogen	613.139	506.493
Reservetekort/-overschot	-29.472	-38.833
Als percentage van de voorziening pensioenverplichtingen	-5,5%	-8,5%

De verschillende soorten risico's uit de voorgaande tabel worden als volgt nader toegelicht.

Procentueel gezien is het Vereist Eigen Vermogen ten opzichte van de voorzieningen vrijwel gelijk gebleven aan de stand ultimo 2018. Door waardeontwikkelingen in de portefeuille is het risico toegenomen. Een hogere afdekking van het renterisico en van het valutarisico staan daar tegenover.

Marktrisico (S1-S4)

Het marktrisico is te splitsen in het renterisico, valutarisico en prijsrisico. De beleggingsdoelstellingen bepalen de strategie van het fonds met betrekking tot de beleggingsrisico's.

Renterisico (S1)

Het renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de waarde van de verplichtingen verandert als gevolg van veranderingen in de marktrente.

Omdat de verplichtingen een langere looptijd hebben dan de vastrentende waarden is de gevoeligheid voor wijzigingen van de marktrente niet gelijk voor de vastrentende waarden en de verplichtingen. Het effect van de veranderingen in de rente wordt beheerst door te beleggen in obligaties en renteswaps. Door deze beleggingen is het renterisico op strategisch niveau voor 62,5% van de verplichtingen afgedekt. Wijzigingen in de rente hebben hierdoor nog voor het ongedekte deel van 38,5% van de verplichtingen effect op de dekkingsgraad. Maatstaf voor het meten van rentegevoeligheid is de duration. Het verschil in de rentegevoeligheid tussen de verplichtingen en beleggingen kan als volgt worden geïllustreerd:

	2019	2018
Duration vastrentende waarden (voor derivaten)	6,0	6,8
Duration vastrentende waarden (na derivaten)	19,3	14,0
Duration verplichtingen	20,2	19,2

Het bestuur heeft een bandbreedte vastgesteld waarbinnen de afdekking van het renterisico zich moet bevinden. De actuele afdekking bevindt zich ruim binnen de gestelde ondergrens voor de bandbreedte. Het onderstaande overzicht illustreert de strategische afdekking van het renterisico met de bandbreedte.

	Strategisch	Ondergrens	Bovengrens	31-12-2019
Afdekking renterisico	62,5%	50,0%	75,0%	58,1%

De actuele stand van de afdekking van het renterisico is berekend op basis van de zuivere rente per jaareinde.

Zakelijke waardenrisico (S2)

Het zakelijke waarden risico is het risico dat de waarde van de aandelen in zakelijke waarden verandert door wijzigingen in de marktprijzen. Wijzigingen in de marktomstandigheden hebben altijd direct invloed op het beleggingsresultaat omdat alle beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde waarbij waarde wijzigingen direct worden verwerkt in het saldo van baten en lasten.

Het fonds brengt het risico terug tot aanvaardbare waarden door spreiding in de beleggingen aan te brengen in landen, regio's, beleggingsstijlen en categorieën.

De regiospreiding kan als volgt worden toegelicht:

	2019	2018
<i>(x € 1.000,-)</i>		
Aandelen & vastgoedbeleggingen		
Verenigde Staten	130.722	93.284
Europese Unie	20.268	7.260
Verenigd Koninkrijk	18.207	13.716
Japan	17.150	11.502
Nederland	9.112	9.440
Overige aandelen	68.743	63.677
Totaal	264.202	198.879

Valutarisico (S3)

Voor beleggingen in vreemde valuta loopt het fonds het risico dat de waarde van de beleggingen wijzigt door veranderingen in de valutakoersen. Dit risico wordt beperkt door in de Eurozone te beleggen en deels door beleggen in fondsen inclusief een valuta afdekking. Het fonds loopt valutarisico voor zover het belegt in fondsen zonder valuta afdekking.

Het volgende overzicht illustreert de exposure in vreemde valuta zonder valuta afdekking:

	31-12-2019		31-12-2018	
	€	% van het totale vermogen	€	% van het totale vermogen
Aandelen	181.272	29,6%	132.403	26,10%
Vastrentende waarden	9.828	1,6%	36.503	7,20%
Onroerend goed	39.172	6,4%	31.866	6,30%
	230.272	37,60%	200.772	39,60%

Het valutarisico is in 2019 afgenomen. De oorzaak hiervan is dat een groter deel van het risico door de vermogensbeheerders wordt afgedekt met valutahedges.

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds potentiële vorderingen heeft. Hierbij kan gedacht worden aan partijen die obligatieleningen uitgeven.

Het bestuur beperkt dit risico door in de mandaten voor de vermogensbeheerders op te nemen dat hoofdzakelijk in hoogwaardige bedrijven en overheden mag worden belegd. Het bestuur heeft geen harde grenzen gesteld aan de omvang van de portefeuille en het kredietrisico dat daarin is begrepen omdat de afdekking van het renterisico in dit deel van de portefeuille plaatsvindt kunnen veranderingen in de portefeuille ongewenste consequenties hebben voor het niveau van afdekking.

In de onderstaande tabel wordt een uitsplitsing gegeven van de obligatieportefeuille naar risicocategorie (volgens S&P).

	31-12-2019		31-12-2018	
	€	%	€	%
AAA	64.616	18,9%	81.109	26,8%
AA	90.220	26,3%	87.463	28,9%
A	104.296	30,5%	60.832	20,1%
BBB	68.316	20,0%	52.358	17,3%
Lager dan BBB	845	0,2%	1.816	0,6%
Zonder risicocategorie	14.144	4,1%	19.108	6,3%
Totale waarde van de portefeuille	342.437	100,0%	302.686	100,0%

Uit het bovenstaande overzicht blijkt dat het aandeel van beleggingen met een lagere kredietwaardigheid is toegenomen in de portefeuille.

Mede hierdoor is de buffer die voor het kredietrisico iets toegenomen.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het fonds financiële verliezen lijdt. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds uitsluitend belegd bij partijen waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementstelsel functioneert. Dit functioneren wordt door het bestuur actief gecontroleerd aan de hand van de daartoe beschikbare rapportages. Hiervan zijn de maandelijkse rapportages van elke vermogensbeheerder een voorbeeld. Daarnaast worden ook de periodieke SSAE 16/ ISAE 3402-rapportages geanalyseerd op een aantal specifieke punten.

Verzekeringstechnisch risico (S6)

Lang leven risico

Het bestuur houdt rekening met de wetenschap dat mensen een steeds hogere levensverwachting hebben. Om de levenskansen van de groep verzekerden juist in te schatten, wordt gebruik gemaakt van de meest recente prognosetafels van het Actuariel Genootschap. Voor het verslagjaar is gebruik gemaakt van de prognosetafels 2018. Verder wordt er bij de gehanteerde levensverwachting vanuit gegaan dat de werkende populatie langer zal leven dan de gemiddelde bevolking van Nederland. De gehanteerde levenskansen worden daarom gecorrigeerd voor de zogenoemde Willis Towers Watson 2018 ervaringssterfte.

Kort leven risico

Het kort leven risico is het risico dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een partnerpensioen moet toekennen waarvoor het geen voorzieningen heeft getroffen. Het overlijdensrisico van de actieve deelnemers is overgedragen aan een verzekeraar door een volledige herverzekering.

Liquiditeitsrisico (S7)

Het liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs omgezet kunnen worden in liquide middelen, waardoor het fonds niet aan de korte termijn verplichtingen kan voldoen. De liquiditeitsbehoefte van het fonds wordt hoofdzakelijk beïnvloed door de betalingen aan uitkeringsgerechtigden. Derivaten contracten waarvoor cash onderpand moet worden ingelegd worden geheel afgewikkeld binnen de beleggingsfondsen. Het liquiditeitsrisico van het fonds is beperkt doordat het premievolume het uitkeringsvolume overstijgt.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het uitkeringsvolume ten opzichte van de premie.

	(x € 1.000,-)	
	2019	2018
Totaal ontvangen premies	18.634	16.946
Totaal uitkeringen	11.938	11.872
Uitkeringen in percentage van premies	64%	70%

Derivaten contracten waarvoor cash onderpand moet worden ingelegd worden geheel afgewikkeld binnen de beleggingsfondsen en leiden daarom niet tot een extra behoefte van liquide middelen. Bovendien belegt het fonds vrijwel alleen in fondsen die dagelijks opvraagbaar zijn.

Voor de beleggingen in niet beursgenoteerd vastgoed en Nederlandse hypotheeklen geldt dat deze niet op korte termijn liquide zijn te maken.

	(x € 1.000,-)	
	2019	2018
Niet-liquide beleggingen	36.199	33.200
Totaal beleggingen	606.680	501.565
Niet-liquide beleggingen in percentage van het totaal	6%	7%

Concentratierisico (S8)

Het risico dat beleggingen onvoldoende gediversifieerd zijn is het concentratierisico. Het fonds mitigeert dit risico door de beleggen te spreiden over verschillende beleggingscategorieën, vermogensbeheerders die verschillende

beleggingsstrategieën hebben, regio's, landen, valuta, etc.

Het onderstaande overzicht vermeld de concentratierisico's voor zover deze groter zijn dan 5% van de totale beleggingsportefeuille. De concentratierisico's zijn bepaald op basis van de look-through informatie van de vermogensbeheerders.

	Zakelijke waarden	Vastrentende waarden	% van de totale portefeuille
Verenigde Staten	49,5%	17,3%	23,5%
Frankrijk	0,0%	6,9%	10,6%
Nederland	-	14,1%	9,4%
Duitsland	-	14,5%	8,5%
Italie	-	10,1%	5,7%
Spanje	-	8,6%	5,0%
Europese Unie	7,8%	-	-
Verenigd Koninkrijk	6,9%	-	-
Japan	6,5%	-	-

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico dat optreedt bij de uitvoering van de pensioen- en beleggingsactiviteiten, als gevolg van niet afdoende of falende interne processen, menselijk gedrag en systemen of als gevolg van externe gebeurtenissen. Hoewel het fonds alle werkzaamheden heeft uitbesteed blijft het bestuur verantwoordelijk voor een beheerste uitvoering. Dit risico wordt beheerst door het aanstellen van professionele uitvoeringsorganisaties met voldoende gekwalificeerde medewerkers en adequate functiescheiding.

Uitbestedingspartners rapporteren aan het bestuur in hoeverre de contractuele afspraken zijn nagekomen en over de werkingen van de AO/IC opgesteld door onafhankelijke instellingen (ISAE of vergelijkbare verklaringen). In combinatie met due diligence onderzoeken door de adviseur verkrijgt het bestuur voldoende comfort met betrekking tot dit risico.

Risico's worden eveneens beheerst door het opstellen van analyses. In deze analyses wordt op basis van verschillende scenario's worden de kans en impact van het risico beoordeeld. Als de analyse daartoe aanleiding geeft worden aanvullende maatregelen getroffen om de beheersing te vergroten.

Integriteitsrisico

Ieder risico van aantasting van de reputatie, bedreiging van het vermogen of resultaat als gevolg van het niet naleven van de wet, geldt als integriteitsrisico. Om de integriteit van de bedrijfsvoering te kunnen waarborgen heeft het fonds een gedragscode opgesteld die de integriteit van het fonds moeten helpen handhaven. Jaarlijks toetst de compliance officer de naleving van de gedragscode en rapporteert hierover in het bestuur.

Jaarlijks wordt een Systematische Integriteitsrisicoanalyse opgesteld. Een dergelijke analyse geeft inzicht in de omstandigheden waarin de integriteit in gevaar kan komen. Op basis van de analyse kunnen waar nodig mitigerende maatregelen worden genomen.

IT-risico

Het IT-beleid is gericht op adequate borging van de risico's van de informatievoorziening vanuit het oogpunt van betrouwbaarheid, toegang, beschikbaarheid, integriteit, en toekomstvastheid. Het beleid heeft tot doel de juistheid, volledigheid en privacy van (deelnemers-)data te waarborgen. Als uitgangspunt voor het IT-beleid geldt het informatiebeveiligingsbeleid van Technische Unie. Dit beleid is gebaseerd op ISO 27001 standaard.

Het fonds heeft een eigen ICT beleid opgesteld volgens welk een jaarplan ICT opgesteld worden.

Uitbesteding

Het fonds heeft alle werkzaamheden uitbesteed. Het pensioenbeheer is uitbesteed aan het pensioenbureau van Technische Unie, vermogensbeheer aan diverse vermogensbeheerders. In het kader van de uitbestedingen is het van belang dat het bestuur zicht houdt op het functioneren van de uitbestedingspartners. Dit zicht wordt verkregen door kwartaalrapportages met betrekking op de servicelevel agreement met Technische Unie, rapportages van de vermogensbeheerders over interne controlemaatregelen en de handhaving daarvan en rapportages van de vermogensadviseur over de kwaliteit van de beheerders en over de financiële risico's.

Juridisch risico

Veranderingen in wet- en regelgeving kunnen bedreigend voor de rechtspositie van het fonds en/of de positie van het fonds ten opzichte van de uitbestedingspartners. Omdat het fonds geen inbreuken op wetgeving tolereert worden de ontwikkelingen op juridisch gebied nauwgezet gemonitord.

Actief beheer risico (S10)

Het actief beheer risico heeft betrekking op de ruimte in het selectie en allocatie beleid om af te wijken van de strategisch nagestreefde portefeuille. Dit risico geldt alleen voor het aandelenrisico (beursgenoteerd). Het actief beheer risico is het maximale verlies dat met een waarschijnlijkheid van 2,5% kan optreden. De mate van actief beheer is bepaald aan de hand van de afwijking tussen het rendement van de portefeuille en het rendement van de benchmark (tracking error). De tracking error over 2019 was 10,8% (2018: 11,0%). De tracking error lag ultimo

2019 binnen de bandbreedtes.

Overige risico's

Indexatierisico

Het fonds streeft ernaar om de opgebouwde pensioenaanspraken en ingegane pensioenen jaarlijks te indexeren ten einde waardevast te blijven. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in rente, rendement, looninflatie en demografie. Het toeslagbeleid is voorwaardelijk.

De toeslagruimte geeft aan welk gedeelte van de prijsinflatie risicovrij afgedekt kan worden. Bij het bepalen van de toeslagruimte wordt gekeken naar de financiële positie in relatie tot de nominale en de volledig met de prijsinflatie geïndexeerde verplichtingen. De waarde van de geïndexeerde verplichtingen is vastgesteld uitgaande van een reële rente afgeleid uit de inflatieswapmarkt.

Indexatie wordt gefinancierd vanuit het rendement van het fonds. Om dit rendement te kunnen behalen moet risico worden genomen. Het bestuur streeft naar een optimale verhouding tussen risico en rendement gegeven de samenstelling van het deelnemersbestand. Bij de bepaling van de risicohouding zijn de sociale partners nauw betrokken. De risicohouding is het uitgangspunt voor de ALM-studies waarmee het bestuur inzicht verkrijgt in een optimale risico-rendementsverhouding.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

Derivaten

Voor zover dat binnen de grenzen van het beleggingsbeleid past kunnen de vermogensbeheerders die het fonds heeft aangesteld gebruik maken financiële derivaten. De gebruikte derivaten hebben als voornaamste risico het kredietrisico. Dit risico wordt beperkt door de wettelijke eisen aan het stellen van onderpand. Het fonds gebruikt derivaten voor de afdekking van het renterisico. Deze afdekking wordt vormgegeven door middel van renteswaps binnen 1 van de portefeuilles voor vastrentende waarden.

De vermogensbeheerders maken onder andere gebruik van:

futures: beursgenoteerde instrumenten waarmee posities kunnen worden gewijzigd;

renteswaps: contracten waarmee de verplichtingen worden aangegaan voor het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale som;

valutatermijncontracten: contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het kopen of verkopen van valuta tegen een vooraf vastgestelde prijs op een vooraf vastgestelde datum.

De totale waarde van de contracten bedroeg ultimo 2019 -/- 6,3 miljoen (2018: -/ € 2,7 miljoen).

Enkele vermogensbeheerders hebben de contractuele mogelijkheid om tijdelijk aandelen uit te lenen. Voor het tijdelijk uitlenen wordt een vergoeding ontvangen. Ultimo 2019 bedroeg de waarde van de uitgeleende effecten € 0,1 miljoen (2018: € 0,1 miljoen). Voor de uitgeleende stukken is onderpand ontvangen ter waarde van € 0,1 miljoen.

8. Verbonden Partijen

De aangesloten ondernemingen en haar bestuurders kunnen worden aangemerkt als verbonden partij.

Transacties met bestuurders

De stichting heeft een vordering op een bestuurder uit hoofde van een hypothecaire lening onder marktconforme voorwaarden. Deze komt tot uitdrukking in de post vastrentende waarden. Er bestaan geen schulden aan (voormalig) bestuurders.

De bestuursleden en leden van het verantwoordingsorgaan die de gepensioneerden vertegenwoordigen ontvangen een pensioen van Hagee Stichting.

Bestuursleden die in dienst zijn van de werkgever en de werknemers van het pensioenbureau nemen deel aan de regeling conform het geldende reglement.

Overige transacties met verbonden partijen

De stichting heeft geen eigen personeel in dienst. De stichting heeft een uitvoeringsovereenkomst gesloten met de werkgever met betrekking tot de uitvoering van het pensioenreglement. In de uitvoeringsovereenkomst zijn onder meer bepalingen opgenomen over de betaling van de pensioenpremie, afwikkeling van wederzijdse verplichtingen, verstrekking van gegevens en informatie door zowel de werkgever als het pensioenfonds.

De werkgever draagt de kosten voor salarissen en huisvesting van het pensioenbureau.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Het pensioenfonds gaat in overeenstemming met het beleggingsbeleid zoals vastgelegd in de ABTN geen leningen aan met een langlopend karakter.

Toelichting op de staat van baten en lasten

9. Premiebijdragen

De premiebijdragen van werkgevers en werknemers bedragen in totaal 31,6% van de pensioengrondslag. In absolute zin gelden de bedragen zoals weergegeven in het volgende overzicht. In verslagjaar bedroeg het werknemersaandeel in de premie 12,6% en het werkgeversdeel 19,0%.

De premie kan als volgt worden toegelicht:

	(x € 1.000,-)	
	2019	2018
Werkgeversdeel	11.576	10.526
Werknemersdeel	6.947	6.316
WIA excedent premie (werkgeversbijdrage)	111	104
Totaal	18.634	16.946

De premie voor de WIA-excedentregeling wordt gedragen door de werkgever.

De gedempte kostendekkende en zuivere kostendekkende premies zijn volgens artikel 130 van de Pensioenwet als volgt:

	(x € 1.000,-)	
	2019	2018
Gedempte kostendekkende premie	18.701	18.855
Zuivere kostendekkende premie	18.915	18.616
Feitelijke premie	18.523	16.946

De gedempte kostendekkende premie is volgens de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota berekend op basis van de rentetermijnstructuur per 30 september van het voorgaande boekjaar (voor verslagjaar 2019 per 30 september 2018). De zuivere kostendekkende premie is bepaald op basis van de rentetermijnstructuur van 1 januari van het rapportagejaar.

De feitelijke premie wordt gevormd door de van de werkgever daadwerkelijk ontvangen premies in 2019. Er wordt door het pensioenfonds geen rekening gehouden met de vrijval van het vereist eigen vermogen over de pensioenuitkeringen bij bepaling van de kostendekkende premie. In 2019 zijn geen premiekortingen verleend.

Het verschil tussen de gedempte- en zuivere kostendekkende premie is veroorzaakt door de verschillende rentetermijnstructuur waarmee de premies zijn berekend.

Een positief verschil tussen de gedempte kostendekkende premie en de feitelijke premie wordt via het resultaat aan het premiedepot toegevoegd. Bij een negatief verschil worden er middelen aan het premiedepot onttrokken ten behoeve van de pensioenopbouw.

In 2018 zijn er middelen aan het premiedepot onttrokken ten behoeve van de pensioenopbouw. Het onderstaande overzicht illustreert deze onttrekking:

	(x € 1.000,-)	
	2019	2018
Gedempte kostendeekkende premie	18.701	18.855
Feitelijke premie	18.523	16.946
Onttrekking aan het premiedepot	-	-1.749
Verschil premie	-178	-160

De gedempte kostendeekkende premie wordt vastgesteld in het kalenderjaar voorafgaand aan het verslagjaar. De onttrekking aan het premiedepot is tegelijkertijd vastgesteld. De pensioengrondslagsom is ex-post hoger dan op basis van de ex-ante berekeningen werd verwacht.

Ondanks het negatieve resultaat op premie is deze volgens de definities van de Pensioenwet kostendeekkend omdat de toets op kostendeekkendheid plaats vindt op basis van de ex-ante premiestelling.

De ex-ante premie was niet voldoende kostendeekkend om de pensioenopbouw op hetzelfde niveau als in 2018 te handhaven. Derhalve is de pensioenopbouw voor 2019 zodanig aangepast dat de premie kostendeekkend was.

De zuivere kostendeekkende premie op basis van de feitelijke marktrente per 1 januari 2020 is gelijk aan € 18,9 miljoen en is als volgt samengesteld:

	(x € 1.000,-)	
	2019	2018
Actuarieel benodigd	14.452	14.304
Opslag voor excassokosten	361	358
Opslag voor premievrijstelling	593	586
Opslag in stand houden vereist vermogen	2.958	2.867
Opslag voor uitvoeringskosten	551	501
Totaal	18.915	18.616

De gedempte kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:

	(x € 1.000,-)	
	2019	2018
Actuarieel benodigd	14.320	14.408
Opslag voor excassokosten	358	360
Opslag voor premievrijstelling	587	591
Opslag in stand houden vereist vermogen	2.885	2.995
Opslag voor uitvoeringskosten	551	501
Totaal	18.701	18.855

10. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Het beleggingsresultaat dat in deze paragraaf is weergegeven (totaal € 99,7 miljoen) bestaat uit de afzonderlijke resultaten van de beleggingen die Hagee Stichting heeft en waarvan zij het beheer heeft uitbesteed aan diverse vermogensbeheerders. Een nadere specificatie van het bedrag ziet er als volgt uit:

(x € 1.000,-)

Type belegging	Kosten vermogens- beheer	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Totaal
2019				
Vastgoedbeleggingen	-	178	9.361	9.539
Aandelen	-	199	40.234	40.433
Vastrentende waarden	-	1.015	46.295	47.310
Overige	-	-17	2.321	2.304
Kosten vermogensbeheer	148	-	-	148
Totaal	148	1.375	98.211	99.734

(x € 1.000,-)

Type belegging	Kosten vermogens- beheer	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Totaal
2018				
Vastgoedbeleggingen	-	274	-1.067	-793
Aandelen	-	9	-9.620	-9.611
Vastrentende waarden	-	681	3.726	4.407
Overige	-	-21	601	580
Kosten vermogensbeheer	151	-	-	151
Totaal	151	943	-6.359	-5.266

De kosten voor het vermogensbeheer in het voorgaande overzicht kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x € 1.000,-)

	2019	2018
Advieskosten	196	151
Rechtstreeks betaalde management- en license fee	108	162
Af: ontvangen kortingen	-452	-464
Totaal	148	151

11. Overige baten

	(x € 1.000,-)	
	2019	2018
Uitkeringen uit hoofde van herverzekeringen	241	192
Totaal	241	192

De overige baten hebben betrekking op overlijdensuitkeringen die het fonds van de herverzekeraar heeft ontvangen.

12. Pensioenuitkeringen

	(x € 1.000,-)	
	2019	2018
Ouderdoms- en prepensioen	9.634	9.373
Partner- en wezenpensioen	2.159	2.065
Arbeidsongeschiktheidspensioen	103	103
Overige uitkeringen	42	68
Totaal	11.938	11.609

De post overige uitkeringen betreft afkoop pensioenen die lager zijn dan de wettelijke afkoopgrens van € 484,09 in 2019 (2018: € 474,11).

13. Pensioenuitvoeringskosten

	(x € 1.000,-)	
	2019	2018
Administratiekosten	213	187
Kosten certificering	25	18
Advieskosten actuarieel	181	171
Controlekosten	51	46
Bestuurskosten	22	39
Kosten toezichthouders	32	32
Overige advieskosten	61	56
Overige kosten	19	43
Totaal	604	592

De advieskosten hebben betrekking op de kosten voor actuarieel advies. De controlekosten hebben betrekking op de accountantskosten.

Bestuursleden en leden van het Verantwoordingsorgaan die niet in dienst zijn van de werkgever ontvangen een vergoeding per bijgewoonde vergadering. Per 1 januari 2019 bedraagt de beloning € 106,59 per uur. De kosten voor deze vergoedingen bedroegen in 2019 € 19K (2018: € 18K) en zijn begrepen in de bestuurskosten. Bestuurders met een dienstverband met de werkgever ontvangen geen vergoeding van het fonds.

De kosten voor advies op het gebied van vermogensbeheer worden ten laste van het beleggingsrendement gebracht.

Kosten pensioenbeheer

De kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling omvatten onder andere de kosten van de pensioenadministratie, advies- en controlekosten. In de staat van baten en lasten wordt het totaal van deze kosten ad € 604 vermeld. Kosten van het bestuur en van het pensioenbureau zijn hierin niet opgenomen, deze komen voor rekening van de werkgever.

Volgens de aanbevelingen van de Pensioenfederatie moet het fonds inzicht in de kosten geven inclusief de kosten die door de werkgever worden betaald. In het onderstaand overzicht is hiermee rekening gehouden door naast de rechtstreeks door het fonds betaalde kosten ook een schatting van € 332 op te nemen van de kosten van het pensioenbureau en het bestuur. Deze post bestaat vrijwel geheel uit salariskosten.

De pensioenuitvoeringskosten worden als volgt toegelicht:

	(x € 1.000,-)	
	2019	2018
Pensioenuitvoeringskosten	604	592
Schatting kosten werkgever	305	332
Toedeling algemene kosten aan vermogensbeheer	-115	-159
Totaal kosten pensioenbeheer	794	765
Kosten pensioenbeheer per deelnemer (in euro)	210	204

Op grond van herziene Aanbevelingen Uitvoeringskosten is in het voorgaande overzicht een deel van de algemene kosten ten laste gebracht van de vermogensbeheerkosten. Voor de bepaling van dit deel van de beheerkosten is uitgegaan van de niet specifiek aan beheer toe te wijzen kosten.

Het aantal deelnemers is gedefinieerd als de actieve deelnemers en de gepensioneerden. De gewezen deelnemers worden hierin niet meegeteld.

14. Mutatie voorziening pensioenverplichtingen

De mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds wordt berekend door de beginstand van de voorziening van de eindstand af te trekken. In 2019 is de totale voorziening gestegen van € 457,3 miljoen naar € 537,7 miljoen. Mutaties kunnen onder andere voortvloeien uit de pensioenopbouw, rentetoevoegingen en toeslagverlening, technische resultaten, wijzigingen uit hoofde van overdracht rechten en vrijval voor pensioenuitkeringen.

In de hierna volgende tabel wordt het de mutatie van de voorzieningen toegelicht.

	(x € 1.000,-)	
	2019	2018
Stand per 1 januari	457.319	432.072
Toevoeging pensioenopbouw	15.406	15.248
Rentetoevoeging	-1.073	-1.128
Benodigd voor toeslagen	2.929	5.083
Mutaties overdrachten van rechten	1.265	3.410
Vrijval voor pensioenuitkeringen	-11.949	-11.492
Vrijval voor pensioenuitvoeringskosten	-299	-287
Wijziging marktrente	75.132	19.533
Wijziging overlevingsgrondslagen	-	-4.748
Conversie pensioenleeftijd 68	-	-426
Overige mutaties	-1.057	54
Stand per 31 december	537.673	457.319

Toevoeging Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Rentetoevoeging en toeslagverlening

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur van interbancaire swaps ad 0,75% (2018: 1,40%). De intresttoevoeging wordt tegen de rekenrente primo berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar. De toeslagverlening wordt eerst in de rekening van baten en lasten opgenomen als een bestuursbesluit is genomen.

Vrijval voor pensioenuitkeringen

Uitkeringen en kosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Technische resultaten, kosten en reguliere mutaties

Het effect van de aanpassing van de rekenrente op de voorzieningen pensioen- en verzekeringsverplichtingen zijn ultimo 2019 en 2018 in de rekening van baten en lasten opgenomen als onderdeel van de mutatie van de VPV. De rekenrente is gebaseerd op de rentetermijnstructuur per 31 december 2019 zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank. In deze rentetermijnstructuur is voor de looptijden vanaf 20 jaar gebruik gemaakt van de UFR-methode. Uitvoeringskosten en reguliere mutaties op het deelnemersbestand hebben eveneens een wijziging van de VPV tot gevolg gehad.

15. Saldo overdrachten van rechten

	(x € 1.000,-)	
	2019	2018
Inkomende waardeoverdrachten	-1.406	-3.827
Uitgaande waardeoverdrachten regulier	280	412
Totaal	-1.126	-3.415

16. Overige lasten

	(x € 1.000,-)	
	2019	2018
Overige lasten	546	485
Totaal	546	485

17. Honoraria van de onafhankelijke accountant

De honoraria van de onafhankelijke accountant kunnen als volgt worden toegelicht:

	(x € 1.000,-)	
	2019	2018
Onderzoek naar de jaarrekening en verslagstaten	51	46
Fiscale adviesdiensten	30	-
Totaal	81	46

Bovenstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die bij de stichting zijn uitgevoerd door de onafhankelijke accountant zoals bedoeld in art 1, lid 1 Wet toezicht accountantsorganisatie en de in rekening gebrachte honoraria van het gehele netwerk waartoe de accountantsorganisatie behoort.

Bezoldiging bestuurders

De bestuurders die niet in dienst zijn van een van de aangesloten werkgever ontvangen een vergoeding voor de bijgewoonde vergaderingen. De vergoeding is gebaseerd op de normen van de Sociaal Economische Raad en wordt jaarlijks geïndexeerd met het Consumenten Prijsindexcijfer. In totaal is er aan de bestuurders die niet in dienst zijn van de aangesloten werkgevers een bedrag ad € 18K uitgekeerd (2018 € 18K). De bestuurders in dienst van de werkgever ontvangen geen vergoeding van het fonds.

Gebeurtenissen na balansdatum

In de laatste maanden van 2019 is in China een tot nog toe onbekend virus opgedoken. Dit virus blijkt voor de mens ook zeer besmettelijk en kan, omdat er nog geen immuniteit tegen is, ook zeer ernstige gevolgen hebben. Ondanks drastische maatregelen van de Chinese overheid heeft het virus een pandemie veroorzaakt. Om de gevolgen te beperken zijn wereldwijd drastische maatregelen getroffen om contacten tussen personen zoveel mogelijk te vermijden. In steden mogen burgers hun huizen niet meer verlaten, hebben luchtvaartmaatschappijen de dienstregeling sterk beperkt of zelfs helemaal gestaakt, zijn fabrieken gestopt met produceren etc. Producenten van ontsmettende middelen en medische apparatuur kunnen de toenemende vraag niet aan. In de gezondheidszorg dreigen niet alleen tekorten aan allerlei middelen en apparatuur maar ook dreigt een tekort aan personeel en bedden om de patiënten te kunnen verplegen.

Het einde van de pandemie is nog niet in zicht en ook is niet duidelijk welke impact het virus op de economie heeft. De financiële markten zijn zeer volatiel geworden grote stijgingen en dalingen op de beurzen wisselen elkaar af. Overheden hebben maatregelen aangekondigd waardoor de rust enigszins is teruggekeerd (einde maart). Hoe en in welke mate de financiële positie van het fonds door de crisis wordt geraakt is niet duidelijk.

De ontwikkelingen worden door het bestuur op de voet gevolgd. Tot nog toe heeft het bestuur geen concrete acties ondernomen. Geplande transacties zijn uitgesteld.

Bestemming van het resultaat

Het bestuur heeft besloten om het saldo van baten en lasten ad € 26.298 als volgt te verdelen:

	(x € 1.000,-)
	2019
Toevoeging aan de algemene reserves	26.293
Toevoeging aan het premiedepot	-
	26.293

Amstelveen, 24 juni 2020

Hageestichting
Pensioenfonds

Drs. G.Th.F.M. Groot
Voorzitter

Drs. T. Melchior
Penningmeester

Mw. Mr. M.M. Oude Reimer
Secretaris

Ing. R. van Groningen
Lid

Mw. A. Dijkman MSc
Lid

J.J. Labree
Lid

Drs. W. Korving
Lid

H. Tol
Lid

Drs. G.R. de Vries
Lid

D. Willemsz
Lid

Overige gegevens

Uitvoeringsovereenkomst

Met de aangesloten werkgevers heeft het fonds uitvoeringsovereenkomsten afgesloten waarin de wederzijdse verplichtingen zijn geregeld. De overeenkomsten zijn afgesloten in 2018 en hebben een looptijd tot het einde van 2022. In de overeenkomsten zijn bepalingen opgenomen met betrekking tot de premie. In de overeenkomsten zijn geen bepalingen opgenomen die de aangesloten werkgevers verplichten om tekorten bij het fonds aan te vullen. Als de kostendekkende premie hoger is dan de feitelijke premie kan de pensioenopbouw worden verlaagd.

Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

In de statuten is bepaald dat een batig saldo zoveel als mogelijk moet worden aangewend conform de doelstelling van de stichting.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Hagee Stichting Pensioenfonds te Amstelveen is aan Triple A – Risk Finance Certification B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2019.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Hagee Stichting Pensioenfonds, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 2.016.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 134.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegeven verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de

resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 (vereist eigen vermogen).

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch hoger dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Hagee Stichting Pensioenfonds is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

In het kader van dit oordeel wijs ik op de ontwikkelingen na balansdatum als gevolg van de Coronacrisis, zoals die door het pensioenfonds in het jaarverslag zijn toegelicht.

Amsterdam,
drs. Pieter Heesterbeek AAG
verbonden aan Triple A – Risk Finance Certification B.V

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Hagee Stichting Pensioenfonds

Verklaring over de jaarrekening 2019

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van Hagee Stichting Pensioenfonds ('de stichting') een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het stichtingskapitaal en reserves van de stichting op 31 december 2019 en van het saldo van baten en lasten over 2019 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019 van Hagee Stichting Pensioenfonds te Amstelveen gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2019;
- de staat van baten en lasten over 2019; en
- de toelichting met de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 BW.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Hagee Stichting Pensioenfonds zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Benadrukking van de onzekerheid in verband met de effecten van het coronavirus (Covid-19)

Wij wijzen op de toelichting in de paragraaf 'Gebeurtenissen na balansdatum' van de jaarrekening waarin het bestuur de mogelijke invloed en gevolgen van het coronavirus (Covid-19) op Hagee Stichting Pensioenfonds en op de omgeving waarin het pensioenfonds opereert alsmede de genomen en geplande maatregelen om met deze gebeurtenissen en omstandigheden om te gaan heeft beschreven. In deze toelichting is ook beschreven dat er nog steeds onzekerheden bestaan en dat het daarom op dit moment redelijkerwijs niet goed mogelijk is om de toekomstige effecten in te schatten. Ons oordeel is niet aangepast met betrekking tot deze aangelegenheid.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze doelstellingen zijn een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen over de vraag of de jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of van fouten en een controleverklaring uit te brengen waarin ons oordeel is opgenomen. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen van materieel belang ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die

gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 24 juni 2020
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. H.C. van der Rijst RA

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2019 van Hagee Stichting Pensioenfonds

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Ook op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Bijlage 1: Personalia

Samenstelling van het bestuur

Het bestuur is paritair samengesteld uit vertegenwoordigers van de werkgevers, werknemers en pensioengerechtigden. Per eind van het verslagjaar was het bestuur als volgt samengesteld:

Naam	Functie	Geboorte- jaar	In functie sinds	Aftredend per
namens werkgevers				
Drs. G. Th. F. M. Groot *)	Voorzitter	1956	1992	
Drs. T. Melchior *)	Penningmeester/ Vicevoorzitter	1961	1999	
Drs. W. Korving	Lid, risicomanager	1956	2015	
D. Willemsz	Lid	1958	2018	
Mw. A. Dijkman MSc.	Lid	1983	2019	
namens werknemers				
Ing. R. van Groningen	Lid	1962	2019	2025
Mw. Mr. M.M. Oude Reimer *)	Secretaris	1961	2018	2024
H. Tol	Lid	1966	2019	2025
namens gepensioneerden				
J.J. Labree	Lid	1942	2015	2021
Drs. G.R. de Vries	Lid	1944	2016	2022

*) Lid dagelijks bestuur

Dagelijks bestuur

Het dagelijks bestuur van het fonds wordt gevormd door de voorzitter, penningmeester en secretaris van het fonds.

Uitvoeringsorganisatie

Pensioen- en financiële administratie

Technische Unie B.V.

Beleggingsadviescommissie

De beleggingsadviescommissie adviseert het bestuur gevraagd en ongevraagd over beleggingsaangelegenheden.

De beleggingsadviescommissie is als volgt samengesteld:

Naam	Functie in de beleggingsadviescommissie	Functie in het bestuur
Drs. G. Th. F.M. Groot	Voorzitter	Voorzitter
Drs. T. Melchior	Lid	Penningmeester/ Vicevoorzitter
Drs. G.R. de Vries	Lid	Lid
H. DHondt	Lid	-

De beleggingsadviescommissie wordt geadviseerd door Willis Towers Watson Investment Consulting B.V. en Investment Communication Consultancy.

Vermogensbeheer

MFS Investment Funds	Boston, USA
Veritas Funds Plc.	Dublin, Ierland
Towers Watson Common Contractual Fund	Dublin, Ierland
State Street Global Advisors	Boston, USA
Legg Mason Global Funds Plc	Dublin, Ierland
Nationale Nederlanden Investment Partners	's-Gravenhage
BlackRock Investment Management	Dublin, Ierland
CBRE Global Investors	Luchthaven Schiphol
Nederlands Hypotheken Fonds	's-Gravenhage
TKPI	Groningen

Communicatieadviescommissie

Naam	Functie in de communicatieadviescommissie	Functie in het bestuur
J.J. Labree	Lid	Lid
H. Tol	Voorzitter	Lid
D. Willemsz	Lid	Lid
H. DHondt	Lid	-
Vacature	Lid	-

Adviseurs

Adviserend actuaire	Willis Towers Watson B.V.	Amstelveen
Fiduciair consultant	Willis Towers Watson Investment Consulting B.V.	Amstelveen
Controle beleggingsportefeuille	Braker Investment Consulting	Gouda
Beleggingsadvies	Investment Communication Consultancy	Alphen a/d Rijn

Onafhankelijke accountant

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.	Drs. H.C. van de Rijst RA
---	---------------------------

Certificerend actuaire

Triple A – Risk Finance Certification B.V.	Drs. P.H.A. Heesterbeek AAG
--	-----------------------------

Verantwoordingsorgaan

Naam	Vertegenwoordiging	Geboorte- jaar	Lid vanaf	Aftredend
A. Vos	Werkgevers	1961	2013	
J.L. Bloemen	Gepensioneerden	1954	2019	2025
Vacature	Werknemers			

Begin 2020 is in de vacature bij de werknemersvertegenwoordiger voorzien.

Intern toezicht

Visitatie Commissie Holland.

Aangesloten werkgevers

Technische Unie B.V.
Otra N.V.
Van Egmond Elektrogroothandel
GEWI B.V.
ELAR B.V.

Compliance officer

Naam	Functie bij de werkgever
A. van Rijt	Controller, Technische Unie

Bijlage 2: Trefwoorden en begrippen

ABTN: De Actuariële en Bedrijfstechnische Nota is een beschrijving van de organisatie, grondslagen en het beleid van een pensioenfonds.

Actuaris: Een actuaris houdt zich beroepsmatig bezig met het doorrekenen en evalueren van risico's. Voor pensioenfondsden betekent dit het vaststellen van premies en reserves.

AFM: Autoriteit Financiële Markten. De AFM houdt toezicht op het gedrag van de financiële markten. Dit houdt in dat de AFM toeziet dat partijen correct handelen en de partners van de juiste informatie voorzien.

AG-Prognosetafel: Overlevingstafel waarbij rekening wordt gehouden met de verwachte ontwikkelingen in de sterfte. Zie ook bij "Overlevingstafel".

Asset Liability Management of ALM-studie: Het proces waarbij, aan de hand van scenario's, inzicht wordt verkregen in de onderlinge afhankelijkheden van rechten en verplichtingen.

Asset mix: Verdeling van de beleggingen over aandelen, obligaties, onroerend goed enz.

Beleidsdekkingsgraad: 12-maandsgemiddelde van de dekkingsgraden die aan De Nederlandsche Bank zijn gerapporteerd.

Beleggingsrendement: Totaal van de directe en indirecte beleggingsopbrengsten uitgedrukt als percentage van het gemiddeld belegd vermogen zonder die beleggingsopbrengsten.

Benchmark: Een objectieve maatstaf die wordt gebruikt om de prestaties van een vermogensbeheerder aan af te meten.

Collectief Defined Contribution regeling: een pensioenregeling waarbij de pensioenopbouw afhankelijk is van de beschikbare premie.

Compliance Officer: De functionaris die binnen het pensioenfonds is aangewezen om toe te zien op de naleving van de gedragscode en wettelijke regelingen.

De Nederlandsche Bank (DNB): De instelling die verantwoordelijk is voor het "prudentieel" toezicht op financiële instellingen. Prudentieel toezicht wil zeggen dat toegezien wordt dat partijen hun financiële verplichtingen nakomen.

Dekkingsgraad: De dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de verplichtingen en het aanwezige vermogen.

Dekkingstekort: Van een dekkingstekort is sprake als de dekkingsgraad lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen (circa 105%).

Derivaten: Financiële contracten waarvan de waardeafhankelijk is van onderliggende activa. Voorbeelden van derivaten zijn opties, termijncontracten, renteswaps.

Directe beleggingsopbrengsten: Opbrengsten uit bijvoorbeeld dividend en rente.

Duration: Duration is een maatstaf voor de rentegevoeligheid. De duration kan betrekking hebben op de obligatieportefeuille of op de verplichtingen.

Emerging Markets: Zie “opkomende markten”.

Financieel Toetsingskader (FTK): Onderdeel van de Pensioenwet waarin de financiële eisen aan pensioenfondsen zijn vastgelegd.

Franchise: Het deel van het salaris dat bij de berekening van het pensioen en de premie buiten beschouwing wordt gelaten.

FTK: het Financieel Toetsingskader is het geheel aan financiële eisen waaraan het pensioenfonds moet voldoen. Het FTK is onderdeel van de Pensioenwet.

Gedempte kostendeekkende premie: Kostendeekkende premie die berekend wordt op basis van een rentepercentage per 30 september van het vorige boekjaar.

Haalbaarheidstoets: een toets op basis van een uniforme scenario set welke inzicht moet geven in de ontwikkelingen van de koopkracht van het pensioen.

Hedgefondsen: Beleggingsfondsen die gebruik maken van het niet volledig efficiënt functioneren van de financiële markten. Doel van hedgefondsen (hedgefonds) is het behalen van een absoluut rendement.

Indirecte beleggingsopbrengsten: Waardewijzigingen in de onderliggende beleggingen.

Individueel Defined Contribution: beschikbare premieregeling waarbij de premie op naam van de deelnemer wordt belegd, het uiteindelijke pensioen is afhankelijk van de beleggingsresultaten.

Intern toezicht: Het beoordelen van het functioneren van het bestuur door onafhankelijke deskundigen. Het toezicht maakt deel uit van de principes voor Pension Fund Governance (goed pensioenfonds bestuur).

Kostendeekkende premie: De premie die nodig is voor het onvoorwaardelijke deel van de pensioenregeling. In de premie zijn opslagen opgenomen voor de uitvoeringskosten. Basis voor de berekening van de premie is de nominale marktrente.

Mandaat: Het in beheer geven van (een gedeelte) van het vermogen, waarbij een nauwkeurige opdracht is geformuleerd.

Minimaal Vereist Eigen Vermogen: Het minimaal vereist eigen vermogen is de ondergrens van het vermogen. Als het vermogen van het fonds lager ligt dan het minimaal vereiste vermogen (dekkingstekort) is het fonds verplicht dit onmiddellijk te melden aan De Nederlandsche Bank en moet een herstelplan opgesteld worden. Bij een langdurig dekkingstekort kan het voorkomen dat de pensioenaanspraken moeten worden gekort. De dekkinggraad bij het minimaal vereist eigen vermogen is ongeveer 105%.

Opkomende markten: Financiële markten in landen die in economische ontwikkeling achterliggen bij de meeste westerse landen, maar wel bezig zijn met een inhaalbeweging. Voorbeelden zijn China, India, Zuid-Amerika, Rusland.

Overlevingstafel: Geeft per leeftijdscategorie aan wat de overlevingskansen voor mannen en vrouwen zijn in Nederland.

Pensioenfederatie: sinds 2010 de belangenbehartiger van de Nederlandse pensioenfondsen. De Pensioenfederatie is voortgekomen uit een samenwerking van de Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen,

Unie van Beroepspensioenfonds en de Stichting voor ondernemingspensioenfonds.

Pensioenovereenkomst: In de pensioenovereenkomst worden de arbeidsvoorwaarden met betrekking tot pensioen vastgelegd.

Pension Fund Governance: De manier waarop het fonds is georganiseerd en de verantwoordelijkheden zijn verdeeld.

Performance: Het door de vermogensbeheerders behaalde beleggingsrendement in vergelijking met een benchmark. Als de performance hoger is dan de benchmark is er sprake van een outperformance, is deze lager dan de benchmark dan is er sprake van een underperformance.

Reële dekkingsgraad: De reële dekkingsgraad is de verhouding tussen de beleidsdekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zoals benodigd voor volledige toeslagverlening.

Rekenrente: rente die wordt gebruikt bij de berekening van de vaststelling van de voorziening voor de pensioenverplichtingen. Deze rente is het rendement dat het pensioenvermogen geacht wordt minimaal op te brengen. De rente wordt vastgesteld op basis van de rentetermijnstructuur.

Rentetermijnstructuur: Rentes voor verschillende looptijden om de verplichtingen van het fonds te waarderen. De rentetermijnstructuur wordt door De Nederlandsche Bank gepubliceerd.

Reservetekort: Als het aanwezige vermogen kleiner is dan het vereist eigen vermogen maar groter dan het minimaal vereist eigen vermogen is er sprake van een reservetekort. De dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen is circa 105% bij het vereist eigen vermogen ongeveer 120%.

Security lending: het uitlenen van effecten tegen een vergoeding waarbij onderpand wordt gegeven voor het risico van niet terug levering.

Solvabiliteit: De mate waarin het fonds in staat is aan haar (lange termijn) verplichtingen te voldoen.

Sponsor: De werkgever die de kosten van de regeling betaalt.

Uitvoeringsovereenkomst: Overeenkomst tussen het pensioenfonds en de werkgever met betrekking tot de uitvoering en financiering van de pensioenovereenkomst.

Ultimate Forward Rate (UFR): een aanpassing van het deel van de rentetermijnstructuur voorbij het zogenoemde laatste liquide punt (20 jaar). Voor looptijden vanaf 20 worden alternatieve zero rentes berekend op basis van gemiddeldes van de laatste 10 jaar.

Vastrentende waarden: beleggingen met een vaste opbrengst zoals obligaties.

Verantwoordingsorgaan: Orgaan dat de evenwichtige belangenbehartiging in het beleid van het bestuur moet beoordelen. Het Verantwoordingsorgaan bestaat uit vertegenwoordigers van werknemers, gepensioneerden en werkgever.

Vereist Eigen Vermogen: Het vereist eigen vermogen is het vermogen dat het fonds nodig heeft. Het vereist eigen vermogen is afhankelijk van het risicoprofiel van het fonds. Bij het vereist eigen vermogen hoort een dekkingsgraad van circa 120%.

Visitatiecommissie: De visitatiecommissie beoordeelt de manier waarop het pensioenfonds wordt aangestuurd.

De visitatiecommissie bestaat uit onafhankelijke deskundigen.

Voorziening pensioenverplichtingen: De waarde van de gekapitaliseerde pensioenrechten. Bij de bepaling van de waarde wordt rekening gehouden met sterftekansen en rekenrente.

Waardeoverdracht: Overdracht van de waarde van de pensioenaanspraken die bij een oude werkgever zijn opgebouwd aan het pensioenfonds van de huidige werkgever.

Zakelijke waarden: Aandelen en alternatieve beleggingen.